

ona

Quadern de debat

26 - gener 1995 - 400 ptes.

La dona:
crònica d'una injusta desigualtat

MAJORICA[®]

Joyas y Perlas
Jewellery & Pearls

ona

Quadern de debat

nº 26, gener 1995

Edita: Fundesba, S.L.

Directora-delegada: Sinfo García Gómez.

Assessor jurídic: Juan A. González.

Director: Sebastià Verd.

Consell assessor: Pedro Calvo (administratiu).
Miquel Capellà (advocat).
Mateu Carrió (arquitecte).
Antoni Fleixes (economista).
Jaume Garau (psicòleg).
Sinfo García (directora Fundescoop).
Juan González (advocat).
Pere Mascaró (economista).
Francesc Obrador (tècnic turístic).
Empar Rocabruna (economista).

Secretària de redacció: Magdalena F. Mulet.

Redacció i col·laboradors: Constanza Forteza.
Gina Garcías.
Antoni Llompart.
Miquel Massutí.
Caterina Ortega.
Joana M. Roque.

Disseny: A. Caro.

Impressió: Homar. Tel. 43 08 61, Palma.

Administració i Publicitat: Fundesba, S.L.
Joaquín Boitia, 11, 1º A.
07002-Palma de Mallorca

Dipòsit legal: PM-608-1992

Preu: 400 pessetes

Subscripció: 3.500 ptes. per any (10 números)

(Miquel Massutí és l'autor de totes les fotografies no signades)

La dona a les Illes Balears

Aquest número d'ONA es dedica a l'anàlisi de la situació de la dona a la societat de les Illes Balears que s'acosta al segle XXI i que encara no ha superat molts dels drets discriminatoris respecte de la població femenina. L'hegemonia del sector de serveis ha accentuat encara més el paper subaltern que tradicionalment s'ha reservat a les dones, a pesar que la igualtat de sexes és un dret reconegut per la Constitució.

Això no obstant les desigualtats persisteixen. Les dones només arriben a càrrecs públics o d'alta gestió empresarial en casos excepcionals. Les feines de casa són realitzades majoritàriament per elles. Els maltractaments continuen essent notícia quotidiana. Falta, per tant, un llarg camí fins arribar a l'ansiada normalitat. Les nostres pàgines volen reflectir aquesta realitat.

Í N D E X

Reivindicar la política a un any electoral 4

Editorial

El sexe del dret 6-11

Maria Durán

Pepes i pilotes 12-17

Esperança Bosch

La igualtat de l'home 18-23

Canterina Cantarellas, Àngels Fermosella i Marta Llompart

La revolució social des de l'oficina 24-29

Francesca Thomàs

La dona liberal 30-35

Isabel Guitart

Del color de la carn 36-40

Maria Carbonero

La clau d'Ona 41-50

Tarja de subscripció

En

Adreça

Ciutat Tel

C/c. Banc o Caixa d'Estalvis

Signatura:

Per a subscripcions, copiau aquesta tarja i adreçau-la a Fundesba, S.L.:
Joaquín Boitia, 11, 1º A. 07002-Palma de Mallorca.

Reivindicar la política a un any electoral

Enguanys serà un exercici difícil per a les Illes Balears i per al conjunt de la resta de comunitats autònomes espanyoles. Difícil tant per ser un any electoral, durant el qual s'han de renovar els parlaments regionals i els ajuntaments, com per ser a un període de reactivació econòmica que urgeix a la presa de decisions per no perdre el tren de les darreres revolucions tecnològiques i per fer front als nous corrents liberalitzadors i universalitzadors dels mercats. Per al nostre arxipèlag la situació és igualment conflictiva: és hora de baratar o de modificar substancialment els fonaments del nostre model de desenvolupament. No ens cansarem d'insistir en aquest extrem que, entenem, és essencial perquè la societat prengui consciència del greu moment en què es troba. El mateix Govern balear ho ha reconegut així i s'ha situat al capdavant del carro, a pesar de l'elevada dosi d'electoralisme que hom pot veure a la seva proposta de règim especial, per induir els empresaris a un nou món de relacions econòmiques i socials. Però aquest és un tema que òbviament no es pot deixar en mans exclusives d'un sol segment de la societat balear per, precisament, impedir que es pugui caure en els mateixos errors del passat.

La situació és extraordinàriament difícil. Durant la presentació del darrer informe d'evolució econòmica de les Illes Balears que fan anualment Banca Catalana i Sa Nostra, el conseller d'Economia Jaume Matas; el president de Sa Nostra, Joan Forcades i l'economista Miquel Alenyar (veure entrevista a les pàgines de La Clau d'aquest número d'ONA) coincidiren a alertar del perill de cometre nous errors. Les Illes no poden fonamentar pus el seu desenvolupament en un consum abusiu de recursos escassos i, en conseqüència, la por que les noves iniciatives econòmiques d'impuls no siguin res més que una continuïtat del sistema és plenament justificada. Però aquest, tot i ser un tema cabdal per al futur de la societat balear, sembla una qüestió que a hores d'ara, a les portes de les eleccions locals i autonòmiques, roman a un segon ordre: el debat polític té com a eix conductor no l'anàlisi de les possibles alternatives econòmiques i socials sinó la denúncia personal, el cos a cos directe sobre corrupcions, presumptes o reals i el descrèdit del contrincant.

No hi ha cap dubte que són temes que alarmen la societat: però la corrupció política i la constatació d'una impressionant xarxa de negocis fraudulents han fet que la política s'hagi convertit en un anar constant al registre mercantil per veure si es pot trobar l'adversari en fora de joc. D'aquesta manera l'objectiu de denúncia es converteix en un instrument per a la lluita pel poder i no per a l'erradicació del mal, la qual cosa pot significar, fins i tot, la corrupció del propi sistema. Els debats parlamentaris, tant si són al Congrés de Diputats com al Parlament balear -i a la resta de cambres legislatives autonòmiques- s'han transformat en un diàleg de sords sobre qui té més culpes, sobre qui és més corrupte, la qual cosa no només atempta contra la imatge de les institucions sinó que també les decanta d'un dels seus papers fonamentals: el debat ideològic, que cada pic sembla més passat de moda.

I això és molt greu, perquè aquest període de finals de segle i de mil·lenni que vivim, que en el cas balear coincideix, i no és cap casualitat, amb un necessari canvi d'estructures econòmiques, necessita més que mai un debat d'idees. El món es dirigeix cap a una profunda internacionalització de la seva economia, amb la desaparició de moltes fronteres (taxes duaneres, liberalització de les telecomunicacions, grans unions entre estats sobre el principi de mercats

comuns, moviments migradors...) i amb l'aparició d'altres (augment de la distància entre el primer i tercer món, marginalització de segments importants de població, xenofòbia, destrucció progressiva de l'estat del benestar...). I tot això afecta també les Illes Balears, on es parla amb excessiva alegria d'una nova expansió econòmica i de la creació de llocs de feina sense tenir esment dels efectes negatius que socialment té la reforma laboral o de l'accentuació dels desequilibris territorials.

És indiscutible que temes com el túnel de Sóller o l'escàndol de Brokervall, o la possiblement mala gestió de l'empresa pública IBASAN, s'han de debatre al Parlament. És clar que sí!: com es va fer en el passat amb l'afer Zeus i Torcal, les subvencions d'oliveres... etcètera, però el Parlament, ni la política, no es pot convertir en un continu estira i amolla sobre qui és el dolent de la pel·lícula. De fet, els mateixos partits polítics han acabat per valorar l'eficàcia dels seus càrrecs en funció de l'escenificació que fan en l'enfrontament amb l'adversari. Sembla que per figurar en una llista electoral -i fer aquesta advertència és especialment important en un any com 1995 que acabam de començar- compten més les virtuts de l'actor que sap teatralitzar el missatge que no el seu contingut. El domini de l'escena és, en definitiva, més important que l'argument de l'obra que es pretén representar.

Davant aquest panorama no queda més remei que reivindicar de bell nou la política en el més ample i noble sentit de la paraula. Conduir la societat espanyola, i la de cadascuna de les Illes Balears en particular, cap a un nou mil·lenni requereix qualche cosa més que la denúncia d'activitats corruptes. Requereix, especialment, retornar a un debat ideològic que ara és més necessari que mai perquè, justament, no hi ha marge per a grans diferències. Si un país vol gaudir de la major justícia social possible ha de ser competitiu respecte dels altres per així disposar de suficients recursos, la qual cosa exigeix molts de sacrificis perquè els corrents -potser hauríem de dir tempestes o caps de fibló- econòmics que assolen el món fan que sigui molt difícil apostar per les solucions típiques de l'estat del benestar i, llavors, quina solució s'ha de donar per defensar la persona davant la pèrdua del lloc de feina o la marginació?

O, en un altre cas molt pròxim a la realitat política balear: com i a quines mans s'ha de confiar l'alternativa a un desenvolupament econòmic amb menys costos socials? És cert que en línies generals la societat balear ha pres consciència que la crisi que travessa és més profunda i de més difícil solució que la crisi econòmica conjuntural que just ha acabat de passar, però això no és suficient: manca un diagnòstic clar sobre la situació per poder aplicar la teràpia adient a un cos social que se sap malalt per més de trenta anys, inclosos els dotze darrers des que hi ha estatut d'autonomia, durant els quals l'enriquiment ràpid i especulatiu ha tengut prioritat sobre les polítiques territorials, demogràfiques o culturals que han estat insuficients o, simplement, inexistents. Els anys que ens esperen fins acabar el segle són fonamentals. No es pot perdre més temps. Per tant: cal reivindicar la Política amb majúscules perquè els processos de denúncia, tant de corrupcions com de pràctiques que siguin socialment injustes, s'integrin dins d'un debat més extens sobre el futur model social i econòmic de les Illes Balears que és el que, en definitiva, ha d'ajudar a trobar la sortida justa enmig de la dramàtica crisi social que afecta tot el món.

La dona: crònica d'una injusta desigualtat

Baldament la Constitució proclami la igualtat entre els sexes, una cosa és la teoria i una ben diferent la realitat. La discriminació per raó del sexe continua vigent en la vida quotidiana, tant a la llar com a la feina. Han passat molts d'anys des que les sufragistes o les primeres feministes iniciaren el llarg camí cap a la igualtat entre dones i homes. Han passat dècades i més dècades de lluites i decepcions per escalar uns quants graons cap al reconeixement d'una igualtat de drets entre homes i dones. Hom pot pensar que s'ha avançat molt, però no és així. Gran part de la humanitat viu encara una autèntica segregació que relega la població femenina a extrems quasi, o sense quasi, infrahumans. En aquest sentit l'avanç és reduït i, endemés, els resultats donen fruit molt a poc a poc.

Fins i tot a les societats occidentals, on les dones han aconseguit veure reconeguts els seus drets i on és corrent que les dones ocupin càrrecs públics o llocs de feina que abans eren atribuïts en exclusivitat als homes, el poder és encara fonamentalment masculí. Sobre la llei no hi ha diferències, però aquestes subsisteixen a la societat. A les Illes Balears el nombre de dones que ocupen càrrecs públics és relativament petit, com també ho és a nivell empresarial. Els llocs de decisió són

regentats majoritàriament per homes, mentre que la població femenina s'ha de conformar amb responsabilitats subalternes, a no sortir de casa o amb funcions situades en els nivells professionals més baixos.

Fins quan durarà aquesta injusta situació? La dona mai no ha ocupat a les nostres illes una situació relevant a l'escala professional o a la política, encara que sí en determinades situacions familiars i socials. De fet el dret foral atorga prioritat al règim de separació de béns, de la mateixa manera que a les feines agrícoles -la qual cosa era evident quan la societat balear era eminentment rural- sempre ha ocupat una posició prou activa. Això no obstant, ni la tradició ni la realitat mai no han negat la supremacia de l'autoritat masculina enfront de la femenina.

Això ha fet que la història de la dona a les Illes Balears també sigui la crònica d'una injusta desigualtat que la societat actual tracta de corregir. Aquesta és, també, la intenció d'ONA que ha volgut recollir en un número l'opinió de les dones sobre la seva situació amb la creença que cal aprofitar els canvis socials de finals de segle per aconseguir fer realitat allò que el dret ja ha consagrat: una igualtat que mai no hauria de poder ser qüestionada.

Malgrat els avanços la desigualtat d'oportunitats és un fet.

El sexe del Dret

Entrevista a Maria Duran Febrer

per Constanza Forteza

Maria Duran parla molt baixet i molt suau, com si no volgués molestar ningú. La seva veu reposada es correspon amb els seus gestos i les seves actituds, més aviat imperceptibles. I no deixa de somriure. Però aquesta aparença serena i apacible oculta una activitat frenètica, una voluntat de ferro i unes opinions fermes. Només fa cinc anys que va obrir el seu despatx d'advocada a Manacor i, en aquest curt termini de temps, ha aconseguit encapçalar la causa en contra de la discriminació legal de les dones i, a la vegada, que la seva veu sigui pública i notòria. Segurament així, com si no passàs res però sense deixar d'insistir, obté davant els jutges, els advocats i els fiscals allò que vol: fer palès que el Dret, a pesar de tot el que es digui, encara té sexe i que aquest no és el sexe de les dones.

Com a membre del comitè organitzador vostè va ser una de les responsables d'un dels esdeveniments recents que, en relació al paper de la dona, més ressonància pública ha tengut, el Congrés de Dones Advocades que es va dur a terme a Palma. Quina transcendència real tenen aquest tipus de convocatòries, exclusives per a dones?

-Bé, aquest congrés ha tengut importància en una sèrie d'aspectes. En primer lloc, perquè ja hi ha molta activitat en relació a les conclusions aprovades, com per exemple la creació d'una comissió interministerial, entre els ministeris de Justícia i Interior, Sanitat i Serveis Socials, per elaborar un protocol contra els maltractaments a les dones. El Congrés, per tant, ja ha servit per alguna cosa. D'altra banda, a nosaltres, aquí, a les Illes, ens ha servit per consolidar la secció especialitzada de dones advocades que funciona dins el

Col·legi. I tampoc no ens podem oblidar d'un darrer aspecte, que jo entenc que té molta transcendència, el fet que la societat mallorquina se n'ha temut, s'ha creat un cert corrent d'opinió, o de consciència social, entorn a la violència domèstica. A més a més, la judicatura tampoc no ha estat insensible i, de fet, ja podem observar alguns canvis. Et posaré un exemple, l'altre dia, en un jutjat, un cònjuge va indicar que tenia por que els fills quedassin sota la custòdia de la mare perquè aquesta havia mantengut relacions extramatrimonials; i el jutge li va preguntar sobre totes les proves que hi havia en relació a l'existència de maltractaments..., li va dir: i sobretot això, sobre aquestes proves de violència domèstica, que em diu vostè? És a dir, el terme, el lema del Congrés "contra la violència domèstica", ha quedat arrelat, arrelat, ha agafat una importància que en realitat sempre ha tengut però que abans no era reconeguda. La veritat és que aquest cas era molt clar, hi havia cinc informes mèdics, en un termini de cinc mesos, sobre els maltractaments, eren cinc pallisses en cinc mesos i això era molt... però, en definitiva, em va fer molta d'il·lusió veure la reacció del jutge, em va fer gràcia la seva manera, tan natural, de reaccionar quan li va contestar allò de "...i què em diu vostè de la violència domèstica, li sembla un bon exemple...?"

-Hi ha encara molt de camí per recórrer en aquestes qüestions? Ja no per la mentalitat de la judicatura sinó per la de la mateixa societat, o per l'actitud de les dones, de vegades avergonyides o amb temor a haver de passar tot el calvari de la denúncia.

-Tot això és cert però jo pens, i no és ni una presumpció, ni falsa modèstia, ni vanitat, crec que hi haurà un abans del Congrés i un després del Congrés. Així com hi ha hagut un abans i un després en relació a la ponència del Senat que va estudiar el tema dels maltractaments a les dones -fins i tot es va modificar la llei, s'adoptaren mesures-, idè crec que també hi haurà un abans i un després en relació al Congrés de Palma i la qüestió de la violència domèstica.

-Però en aquest congrés hi va haver molt poca participació de dones advocades de les Balears, va ser un aspecte que va cridar l'atenció.

-Mira, entre Mallorca, Menorca i Eivissa, varen ser 36 advocades. Això sí que ens va estranyar, ens va preocupar... clar, tal volta hem de fer una autocrítica al respecte; de Canàries en vengueren 26 i mira la distància que hi ha, de Galícia també arribaren devers 21 professionals, de Barcelona i Madrid ja no en parlem. L'any abans el congrés es va celebrar a Canàries i hi participaren més de 70 advocades de la regió. La veritat és que no podem estar contents del grau de participació que obtenguérem aquí.

L'ESTRATÈGIA DE LES DONES

-Una de les crítiques més repetides, que es pot estendre a qualsevol convocatòria d'aquest tipus, demanava: per què es reuneixen les advocades totes soles, per què no poden participar-hi els homes?

-L'explicació és molt senzilla; per un costat, en els congressos on hi ha dones i homes els temes que es refereixen a les dones o la discussió dels temes que afecten majoritàriament les dones sempre queden postposats. Això ho hem advertit moltes vegades i, de fet, aquesta és la raó per la qual creàrem la

Maria Duran Febrer va néixer a Manacor l'any 1953. Va fer la carrera de Dret tard, compaginant amb voluntat el seu treball a la firma Perlas Majórica amb els estudis a la UIB. L'any 1985 es va col·legiar com a advocada i en 1989 va obrir el seu despatx professional a Manacor. Poc a poc, es va especialitzar en la defensa de casos relacionats amb els drets de la dona i, de llavors ençà, no ha aturat. Avui és membre de la secció especialitzada de Dones Advocades del Col·legi d'Advocats de les Balears, és membre del Lobby de Dones de les Illes i vice-presidenta de l'Associació de Dones Juristes Themis. El passat mes d'octubre es va responsabilitzar de l'organització del Congrés de Dones Advocades celebrat a Palma. Maria Duran és casada i intenta conjugar la seva vida privada i professional a Manacor amb una activitat cada vegada més intensa fora del seu municipi i de l'illa.

coordinadora de dones advocades. I després, nosaltres utilitzarem aquest congrés com una manera de tocar la porteta, de cridar l'atenció a la societat. Si la reunió hagués reunit homes i dones possiblement no hagués tengut la repercussió que va obtenir així. El fet de congregar 250 o 300 dones que es tanquen per parlar d'una problemàtica de dret que els afecta, crida l'atenció i, per tant, val la pena fer-ho d'aquesta manera.

-Considera que aquest moviment de dones que s'organitzen, per sectors o per activitats professionals, amb la finalitat d'aconseguir objectius comuns forma part d'un nou feminisme o simplement és una bona estratègia d'actuació?

-No, mira, si entenem per feminisme una lluita per aconseguir una igualtat real entre homes i dones, les agrupacions de dones per sectors o activitats, formen part d'una estratègia, d'un pragmatisme. És molt més assequible per a tothom lluitar per uns drets determinats. Però, clar, sempre i quan es tengui en compte que això no és exclusiu d'aquell sector, que forma part d'una problemàtica global que si no es resol des d'un punt de

vista general tampoc no es podrà resoldre per a aquell segment determinat. Ara, és cert que en aquests moments l'esforç es planteja d'aquesta manera, passa per aquí, per una actuació molt pragmàtica. A tota Europa es funciona així, amb organitzacions de dones que treballen per la igualtat en el seu camp d'activitat, després el que fan és fer agrupacions més grosses; és a dir, es descarta l'estructura piramidal i es fa a través de xarxes. Per exemple, les dones advocades tenen una estructura pròpia però estan en contacte amb les dones periodistes o amb les dones empresàries, o amb les psicòlogues, a través d'una xarxa, amb un estil de comunicar que, diríem, és pròpiament femení.

GUERRA DE SEXES O DE VALORS?

-Això no connecta amb aquesta mentalitat que diu que, més que semblar-se a la manera de fer les coses que tenen els homes, el que s'ha de fer és acostar-los a la manera de fer les coses que tenen les dones?

-Fa deu anys teníem el model social i polític exclusiu dels homes i ara, un poc en la línia del que deies, el que voldríem és que els nostres valors fossin incorporats a la societat, a la societat civil i al poder civil, que majoritàriament és en mans dels homes.

-En el Govern hi ha tres ministres; es nota?

-Sí, es nota. Crec que són tres dones que fan molta, molta, molta feina i pens que dins el Consell de Ministres es nota. I et posaré un exemple: l'avantprojecte de llei modificadora del Codi Civil, en relació als punts sobre la separació i divorci, el va presentar el grup parlamentari socialista perquè sabien que si el presentaven al Consell de Ministres, les ministres posarien el crit en el cel; varen fer aquesta jugada subliminal. I, clar, des del moment que els "muchachos" utilitzen aquests trucs, això vol dir que les ministres fan sentir, i ben fort, la seva veu.

-Això recorda un poc com la recent reacció de les dones diputades que, amb independència dels partits, es juntaren per protestar contra la manca de representació femenina en els càrrecs de les altes institucions?

-El que és cert és que més que en una lluita homes-dones estam davant una lluita de valors. Mira, jo pens que les dones, que encara són una minoria en el poder, fan una feina de gegants per tal que es reconeguin aquests valors. La repercussió que va tenir el fet que 30 senadores s'abstinguessin a l'hora de votar aquells càrrecs va ser impressionant, varen alarmar els partits i només eren 30 senyores, afortunadament de diversos partits. Els partits es preocuparen, els comentaris eren del tipus: "aquestes ambicioses estan incontrolades". A mesura que les dones arribin als centres de decisió canviarà la jerarquia de valors, no vol dir que només hagin de funcionar els valors de les dones però sí que aquests s'incorporaran definitivament.

- I quan arribarà aquest equilibri, és una qüestió de generacions o tot és més ràpid del que ens pensam?

-Bé, jo som molt ignorant en aquest tema però el que veig és que, en aquests moments, les dones estudien molt, molt, i també treballen molt per incorporar-se als llocs de feina i de poder; en definitiva, estam ben preparades. I això es notarà d'aquí uns anys, tindrà molta repercussió. A més a més, és una preparació que es fa sense deixar de costat la manera de ser femenina però entenent molt bé com funciona un món regit per claus masculines. D'altra banda, quan les dones ens mentalitzem que el que feim ho feim tan bé com els homes, les coses aniran millor. A mi no em preocuparia gens que, en aquests moments, s'aplicàs una llei que obligàs a repartir, 50% homes i 50% dones, tots els càrrecs de totes les institucions i ens públics, entre d'altres raons, perquè estam ben preparades. En realitat, ara com ara, estam dirigits per una representació o una cultura que no es correspon amb la societat real.

QUOTES I DIRIGISME

-I mentre la societat real i les dones no arriben al poder no es pot estar impulsant una espècie de dictadura de les quotes?

-Jo no he estat mai partidària de les quotes, o millor dit no ho he estat fins que m'he adonat que, sigui quina sigui la quota, no es respecta. Llavors, davant una igualtat real no hi ha perquè aplicar mecanismes de correcció però, davant una situació de desigualtat, s'han d'aplicar mesures positives d'equilibri per facilitar aquesta igualtat.

-Alguna gent pensa que els grups o els lobbys de pressió de la dona apliquen en realitat un sistema de censura, una censura progressista aplicada a les expressions masculistes però finalment un tipus de censura. Està d'acord, per exemple, en com es va decidir per part del ministeri la retirada d'un programa com "El sexòlogo"?

-Jo crec que hauríem de tenir en compte moltes coses. Les dones formen el grup més gran de consumidors, per tant, des d'una perspectiva ideal el que hauria de passar és que tot allò que anàs contra la dignitat de la dona o significàs un menyspreu de la seva condició hauria de ser rebutjat per les mateixes dones. Amb això, els anuncis, la publicitat masculista, es retiraria automàticament. Però clar, hem de reconèixer que hi ha una cultura dominant, i si bé no podem, sense cap precisió més, qualificar-la de masculista, el que sí és cert és que tendeix a perpetuar papers tradicionals en relació a la dona. És com dins la política o dins l'economia, el pastís només és un i, amb la incorporació de la dona com a element de decisió, les coses han d'anar canviant.

-Però no és criticable voler orientar la societat amb sistemes que es qüestionen si els utilitzen altres?

-Mira, jo no crec que sigui correcte parlar simplement d'una cultura masculista i d'arquetipus masculins i femenins. Contra això hem de combatre, contra aquesta diferenciació simplista, perquè la societat és molt més rica. Però clar, dins la societat són molts els homes i també moltes les dones que funcionen

amb l'arquetipus simple, se senten còmodes així. Quan jo parl d'homes o d'actituds masculistes em refereix a una determinada cultura, als valors masculins que imperen, però estic parlant de conceptes socials, no de persones o d'homes. Parl d'un concepte, no dels individus. No s'ha d'anar, per tant, contra les persones sinó contra aquests valors que produeixen discriminació, amb uns problemes que, finalment, no afecten només les dones. Per què, per exemple, un home no pot ser amorós o tendre, per què el tancam dins la gàbia de l'arquetipus masculí? En qualsevol cas, estic convençuda que avançam molt i, clar, aquest tipus de programes com "El Sexòlogo" el que fan és confondre la gent, com segons quin tipus de violència. I és ben criticable que Televisió Espanyola, a pesar de totes les queixes que aixecaren els primer guions d'aquest programa, anàs endavant.

SOLIDARITAT SECRETA

-I no són moltes vegades les dones les que mantenen, possiblement perquè se n'aprofiten, els arquetipus socials?

-Mira, en relació a la igualtat d'oportunitats, la majoria de les dones, són solidàries, encara que moltes ho són en un nivell inconscient i secret. El problema és que no ho expressen a nivell públic. S'ha de tenir en compte que moltes dones han estat educades per ser insolidàries, se'ns ha individualitzat, se'ns ha instal·lat en un àmbit familiar. Per exemple, quan jo era petita era molt normal veure els homes anar-se'n al cafè quan acabaven la feina mentre que les dones, encara que també fessin feina fora, tornaven a ca seva a fer els treballs domèstics; hi havia molt poca comunicació solidària entre les dones. I, almenys és el que jo veig, moltes dones descobreixen ara aquesta solidaritat. És com una solidaritat secreta, com quan em diuen: "ai, Maria, ens encanta el que feis, continuau endavant!"; però clar, després no vénen, no participen. Crec que si es tractàs d'exercir un vot secret ens sorprendríem de veure el grau de consciència de les dones. Al meu entendre, una de les grans aportacions del feminisme ha estat fer públic allò que abans era privat.

-Pensa que hi ha col·lectius professionals que són més reticents que els altres a l'hora de defensar la igualtat, es pot dir que hi ha professions més masculistes que altres?

-Jo pens que sí. Per exemple, tot el món relacionat amb el dret té, encara que de manera soterrada, una espècie de masculisme de fons. El dret regula les relacions de poder i, clar, des d'això el que pretén és perpetuar les relacions i els papers existents.

-Si vostè llegeix una sentència, adverteix si l'ha escrita un home o una dona?

-No, no, no es pot dir això. Clar, de vegades sí, qualche vegada he passat molt de gust llegint una sentència que mostrava clarament que l'autoria era d'una dona. Però a mi, més que res, el que em preocupa és que el món del dret, amb expressions d'objectivitat i neutralitat, oculta situacions discriminatòries. Sense oblidar que hi ha sentències meravelloses, com algunes del Constitucional, que ha fallat magistralment sobre qüestions com la discriminació indirecta. A la facultat ens educaren per

Patronat Municipal d'Esports
Alcúdia

*Deixat
un racó,
per a
l'esport*

**TEMPORADA
94-95**

pensar que el dret és neutral i objectiu, tant per als homes com per a les dones, que el dret no té sexe. I no és així. La primera prova que no és així està que la incorporació de les dones a tots els estaments jurídics està canviant molt les coses. Hi ha moltes dones jutges, o fiscals o advocades, i és evident que veurem les conseqüències. Si poguéssim veure amb perspectiva el canvi que s'ha produït en els darrers 15 o 20 anys en relació a la igualtat d'oportunitats ens adonaríem que ha estat brutal, és increïble, és com una bolla de neu que va creixent i creixent.

-Ha sentit qualche vegada la temptació d'abandonar l'activitat pública a favor de la dona? Moltes vegades, una activitat d'aquest tipus sol significar suportar atacs, catalogacions, prejudicis, etc. Ha sentit qualche vegada aquests tipus de reaccions?

-Sí, sí que els he sentit, el que passa és que pot ser jo tenc una noció de la meua força o del que vull fer que em fa continuar, i no, la veritat és que pens que seré vella i encara batallaré a favor de les dones si és que llavors és necessari. De totes maneres el que més m'ha pesat és allò que parlàvem abans, és a dir, que de vegades em trob massa tota sola, que és molt difícil arribar a les dones i aconseguir que participin, és molt mal de fer. Tenc la impressió que és més difícil difondre aquest missatge que no altres i, mira, això et cansa molt; tot això ho he viscut, encara que avui les coses siguin més fàcils, que la societat sigui més receptiva.

LA FAMÍLIA O ELS INDIVIDUS

-Dins el Govern balear hi ha dues conselleres. Pensa que representen un tipus de dones que no tenen res a veure amb les qüestions per les quals vostè treballa o que, al contrari i per damunt d'altres consideracions, pel fet de ser dones tenen una sensibilitat comuna en relació a aquests temes?

-Mira, hi ha qüestions sobre les quals mai no ens posarem d'acord, possiblement per raons d'ideologia. Però hi ha tants de punts en comú que es pot fer molta feina de col·laboració. A la consellera de Governació la vaig conèixer amb motiu del Congrés d'advocades i em va parèixer una persona amb moltes inquietuds, molt vitalista, i que el tema de la dona li creava molts d'interrogants. La veritat és que no la conec en altres aspectes. I de Rosa Estaràs crec que ha après

moltíssim durant el temps que ha estat governant i que té uns arguments molt valuosos. Quan celebrarem el Congrés ens va donar un cert suport, al igual que el ministeri d'Afers Socials. Ara, el que es necessita és que el Govern balear distribueixi els recursos que té per aconseguir els objectius d'igualtat, de manera que repercuteixin en totes les dones o en una majoria de dones. Al meu entendre, aquesta és la segona part; tenim unes representants que estan conscienciades, idè ara el que s'ha de fer és actuar. A mi em sembla que Rosa Estaràs fa una bona feina, fins i tot dins el seu propi partit.

-Se sol dir que les societats mediterrànies són molt masclistes. Hi ha problemes específics a les Illes, les dones parteixen aquí d'un punt més baix que a altres llocs?

-Jo aquí diferenciaria una sèrie de qüestions. Totes les dones d'origen immigrant, possiblement per la manca d'arrel, perquè vivin aïllades i sense la solidaritat d'altres dones, pateixen més el masclisme. De fet, hi ha una gran incidència dels maltractaments en aquests grups. No pel fet de no ser de les Illes sinó perquè solen estar més aïllades a l'hora de cercar una solució i, també, perquè tenen un nivell cultural baix. I sobre la gent pròpiament d'aquí, el que diria és que continua el costum de rentar la roba bruta a ca seva; això es tradueix que es poden cometre les aberracions més grans sense que ningú no s'alteri, prima més l'interès de protegir la família com a institució que els individus que la integren. I tot això està molt lligat amb la manera de ser dels mallorquins. Se sacrifica la voluntat, de vegades la mateixa dignitat, dels membres de la família, per protegir la família com a aparença. Això ho he viscut molt i, amb mi, moltes professionals que treballen dins la medicina, la psicologia o l'assistència social a les Balears. El que intentam és introduir a poc a poc una mentalitat que valori més els drets dels individus que el suport a la família com a institució.

El diàleg amb Esperança Bosch és fàcil. No és d'aquelles persones que sols entenen les preguntes com una interrupció en el seu discurs. Escolta. Sap rebre. Distingeix entre les preguntes que tenen una resposta objectiva i més o menys estadística i les que són per opinar, pensar o qualificar. Sap que ambdues són vàlides, però que mai no s'ha de confondre el que s'ha provat científicament i el que és una apreciació o valoració. I així i tot quan toca opinar, opina. Per ventura ella mateixa no ho ha notat, però qui parla amb ella pot percebre un to de veu i una expressió diferent si exposa coses que ella creu i pensa amb tot el dret del món o si es refereix a altres que són així perquè s'han provat de manera científica o estadística.

No sé si la distinció entre mentalitats obertes i mentalitats tancades ha estat objecte de qualque estudi psicològic o filosòfic, encara que la història més recent pot ser molt indicativa. Cultura? Biologia? Sigui com sigui, Esperança Bosch té una mentalitat molt oberta i no crec que ningú pugui provar que dones com ella la tenen tancada, malgrat tots els tòpics sobre el feminisme. És culta, és bona persona i parla clar.

Pepes i pilotes

Entrevista a Esperança Bosch

per Joana Maria Roque

-Ja sé que és una pregunta tòpica, però també necessària. Creu que a la nostra societat -la de les Illes Balears- hi ha importants desigualtats entre els homes i les dones?, i són molt diferents a la resta d'Espanya?

-El treball que nosaltres hem presentat, de fet és totalment congruent amb altres estudis fets a l'Estat espanyol en qüestions com la no cooperació en feines domèstiques, el món laboral, la formació acadèmica és molt semblant encara que hi ha una petita diferència en el nombre de dones que fan feina.

-I si miram Europa?

-Clar, si ens comparam amb Europa, les diferències són més evidents en referència als països nòrdics, que tenen una tradició democràtica més llarga, però no tant en comparació amb els de la Mediterrània.

-Així que hi ha una relació directa entre democràcia i drets de la dona...

-Clar que sí. A vegades l'evolució

no és exactament igual, però a més democràcia més drets té la dona. I a la inversa.

EL TREBALL A CASA

-També hi ha una organització o democràcia interna o de repartiment del treball a cada casa? Hi havia dades al seu estudi?

-Era un dels temes que vàrem analitzar. Les dones dediquen molt més temps a les feines de casa que els homes i a tenir cura dels nins, encara que aquesta diferència és menor quan més jove és la parella i val a dir que els homes se senten més

"satisfets" que les dones en el repartiment de la feina domèstica. Gairebé un 70 per cent dels homes es mostren satisfets o molt satisfets, mentre que el percentatge de les dones és de devers el 56 per cent.

-També quan es parla de la dona, surt el tema de les dones pobres i les dones riques. Les que fan de "senyores" i les que estan al seu servei.

Esperança Bosch va néixer a 1958. Va estudiar psicologia a la Universitat Central de Barcelona. Va treballar a diverses empreses privades i després va entrar a la UIB. Ara és professora titular d'Història de la Psicologia. Es dedica especialment a temes que estan relacionats amb el món de les dones. També treballa a un gabinet d'assistència psicològica. Recentment ha estat una de les autores d'un treball sobre la situació de la dona a les Illes Balears, fet amb la col·laboració econòmica del Govern balear.

-Sí, clar, però això no vol dir que les dones no tinguin un tipus de problemes específics o concrets.

MARGINACIÓ DINS LA MARGINACIÓ

-Ja, però la meua pregunta volia ser si pensa que dins el món de la marginació o de la pobresa, les dones pobres són encara més pobres o estan més marginades.

-Si aplicam el criteri d'ingressos propis, podem dir que moltes dones no els tenen i, per tant, si se separen es queden sense ingressos, per tant aquestes dones, mentre viuen en parella i estan amb la cobertura econòmica dels homes, no són pobres, però sí és molt més fàcil que puguin arribar a una situació d'aquestes si es plantegen la separació. No tenen ingressos propis. Moltes vegades tampoc no tenen preparació per poder accedir a un lloc de feina. Han de encarregar-se dels fills... Per tant crec que hi ha un sector de la població femenina que, potencialment pot arribar a ser pobre, precisament per la manca d'ingressos i de capacitat per generar-ne. Per altre costat, una de les dades que tenim a l'estudi és que les dones en general estan menys preparades acadèmicament, tenen una major inestabilitat que els homes i s'encarreguen majoritàriament de les feines de la casa. Clar, això vol dir que les possibilitat d'ascens laboral minven d'una forma espectacular i quan una empresa tanca o redueix plantilla, les primeres que ho solen patir són les dones i, a més a més, la incorporació de les dones al món laboral es fa més difícil. Així que hi ha un important sector que pot ésser molt proper a la pobresa, és a dir, a la manca de recursos propis. Ara que això també és diferent segons el grup d'edat i minva quan les dones són més joves, ja que estan més preparades acadèmicament.

ESTUDIS I TREBALL

-Això és un altre tema del qual s'ha parlat molt. Se sol dir que darrerament hi ha més dones que van a la Universitat, però que després quan són al món de la feina tenen moltes més dificultats per promocionar-se.

-Sí, clar, però tot això és molt recent. Hauré de veure què passa amb aquesta població estudiantil més jove en un termini de deu anys. Les dones que ara són a càrrecs executius no tenen vint anys. Tenen una trentena d'anys i quan varen estudiar no eren majoritàries a la Universitat, sobretot a determinades carreres.

-Les de Ciències.

-Sí, a altres carreres considerades entre cometes "femenines" ja fa temps que hi ha més dones, però és tòpic dir que les dones no tenim pensament matemàtic i tot això. Així que s'haurà d'esperar per saber què passa amb totes aquestes al·lotes que ara ocupen les aules universitàries. S'ha de donar un marge de temps per saber com han anat circulant pel món laboral.

-Quines són les diferències més importants segons els marges d'edat que a l'enquesta es divideixen en tres grups: de 18 a 35, de 36 a 50 i de 50 per amunt?

-En el grup més jove és lleugerament menor la disparitat entre el nombre d'hores que dediquen a la casa els homes i les dones. A partir del 36 anys és claríssim. Es dona una doble jornada i la dedicació de l'home a les tasques familiars quotidianes és menys de la meitat que la de les dones, mentre que en el grup de menor edat hi ha tendència a igualar una mica més aquesta disparitat.

-També s'ha dit, encara que no sé si amb proves o sense, que les filles de dones que ara poden tenir devers quaranta anys pensen que el que volen és quedar a casa seva. Això sembla contradictori amb aquesta tendència que acaba d'exposar.

-Jo no sé qui ha dit això ni d'on ha sortit. Tenc la sospita que es posen moltes coses en boca de dones. Per ventura és una mica una deducció a partir de la llei del pèndol: que després d'aquella generació de dones que varen participar activament en el moviment feminista en els anys seixanta, sortien nines més tradicionals i amb tendència a quedar a casa. Però crec que això no es demostra enlloc. Tots podem tenir teories, però les hem de demostrar. Ja hem dit que la incorporació de les dones a la Universitat i al món laboral és major quant més joves són les generacions.

-Una altra opinió just contrària és que els pitjors enemics de la dona són la mare i la sogra, ja que volen que les filles reproduesquin els seus esquemes i manera de funcionar.

-Jo crec que això ja s'acosta una mica més a la realitat, perquè la família tendeix sempre a reproduir els papers tradicionals, seguint el mateix patró. I dins aquest cercle tancat és veritat que les dones vivim o hem viscut unes pressions molt clares. Moltes d'aquestes dones han estat víctimes d'una situació que objectivament la podem trobar injusta, però com que és molt difícil plantejar-se alternatives quan s'està tancada en un món fosc, es tendeix a donar consells del tipus "ja sabem que els homes són egoistes, però t'has d'aguantar", "què hem de fer?", etcètera.

GERMANS I GERMANES

-I a la família actual, pensa que encara s'educa els germans d'una manera diferent a les germanes?

-Et puc donar xifres. Un vint per cent de famílies de la nostra comunitat té una actitud clarament discriminatòria quant a la distribució de tasques domèstiques i a la llibertat d'horaris, o sigui, hi ha un vint per cent de famílies que opinen que les nines s'han d'encarregar més de les feines de casa i han de tenir menys llibertat per tornar tard a casa o per entrar i sortir.

EDUCACIÓ SEXUAL

-L'actitud davant el sexe o el que trasmeten les famílies. També és diferent si són nins o nines?

-A l'enquesta no es va tractar aquest aspecte, diguem-ne més delicat ja que es va fer amb enquestadors, a domicili... indirectament sí que hi ha dos vessants: un que intenta ser més clar i amb menys tabús i un altre que és més lligat a l'Església

on es manté una hipocresia important de la qual n'és mostra la reacció que hi va haver quan es va fer la campanya sobre l'ús de preservatius. I crec que el que s'ha de fer és donar als fills una informació clara, ja que és l'única manera d'evitar els embarassos d'adolescents, a part del problema de la SIDA, que creix.

-Ja hem parlat una mica de la família. Anem ara a l'escola. Crec que a Anglaterra hi ha una teoria favorable perquè els nins i les nines estudiïn a escoles separades.

-Sí, però això és diferent del que podria semblar. La teoria és que les al·lotes, que tendeixen a tenir uns resultats superiors als al·lots, si no estan amb ells tenen molta més llibertat i facilitat per aprendre, però jo crec que això és una passa enrera i que la coeducació és un guany democràtic i el que s'ha d'aconseguir és que aquesta coeducació vagi acompanyada d'una paritat en tots els sentits com a dona.

-I, a les escoles actuals, també hi ha diferències?, depèn de si són religioses o no ho són?

-S'han fet molts d'estudis: la relació alumne masculí amb mestra femenina o a l'enrevés, i sé que hi ha una certa tendència a valorar més els guanys dels al·lots enfront dels guanys de les al·lotes i també més a incentivar els nins per a determinades activitats i les nines per a altres. També s'han fet alguns estudis sobre el llenguatge sexista que trasmeten alguns llibres de text i de consulta, en els quals hi ha aquesta

tendència a repetir "rols" o estereotips. De fet a mi personalment ja em sona molt malament, però és molt freqüent que quan es parla de fets o conquestes de la humanitat es parli d'homes, quan s'hauria de parlar de persones. Tampoc no crec que sigui ni bo ni coherent que a les portades dels llibres de lectura i hagi per exemple una nina que broda i un nin amb una pilota.

LA PUBLICITAT

-Parlem idò de pilotes i "pepes". Creu que a l'hora d'escollir joguines per a nins i nines també hi ha una certa discriminació?

-Pareix que sí, però també s'està variant tant per un costat com per l'altre, tant per als regals més esportius o expansius per a les nines com per acceptar que els infants petits a un moment determinat disfruten igual jugant amb cuines o agafant una pepa. D'alguna manera s'hauria d'entendre que no hi ha joguines de nins i de nines. Hi ha joguines i hi poden jugar nins i nines indistintament i no s'ha de dir mai a un nin que serà "marieta" si vol jugar amb pepes, ni a una nina que serà un mascot si juga, per exemple amb "bricolatge" o coses així, malgrat que, per exemple a la televisió encara es fa una publicitat molt diferenciada.

-No sols quan s'anuncien joguines. Creu que hi ha molts d'anuncis masculistes i que tenen influència en la mentalitat de la gent?

-Jo crec que sí. I també que negar aquesta evidència és negar allò que és obvi. La publicitat és una eina que té molt de poder. Per mor d'ella bevem el que bevem, menjam el que menjam i ens vestim com ens vestim. No crec que hi hagi ningú que pugui dir tranquil·lament que la publicitat li és indiferent i no condiciona ni la seva vida ni res. Les imatges que acompanyen el missatge publicitari tenen impacte i s'utiliza el cos femení. Posem un exemple: "l'anorèxia nerviosa" que és una malaltia que al marge de tenir un índex elevat de mortalitat és bàsicament patida per al·lotes i té molt a veure amb la imatge o el model de dona que trasmet la publicitat que indueix a moltes al·lotes a iniciar règims totalment contranatura i a una anorèxia autodestructiva que sovint acaba en mort. No tot és la publicitat, però també és molt important. Ara sembla que es comencen a constituir comissions que vetllen pel que han de vetllar, que és un dret a la dignitat. També hi ha moltes pel·lícules a horaris familiars on es mostren comportaments intolerables de violència amb les dones. Tot això, al meu entendre, s'hauria d'evitar.

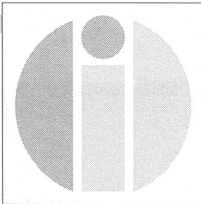
LA PSICOLOGIA

-Com a psicòloga, creu que les dones tenen un tipus de problemes o malalties psicològiques diferents a les dels homes? S'ha dit, per exemple que les dones tenim més tendència a la depressió.

-Una cosa és el nombre de dones que van al psicòleg o a l'especialista i una altra les que tenen aquella dolència. De fet hi ha una part de l'estudi sobre salut, que l'hem fet en equip, on es demostra que les dones acudeixen amb més freqüència al metge, tant per a elles mateixes com per acompanyar altres i que hi ha un major consum de fàrmacs i de psicofàrmacs en dones que en homes, però això no vol dir necessàriament que les dones siguin més vulnerables a aquestes malalties. Vol dir el que diu. I dins el camp de la psicologia, per exemple, les dones tenen menys pudor a l'hora de reconèixer un problema i a la vegada, quan els problemes no són greus, com, per exemple un estrès moderat, les dones tenen menys possibilitats de sortir-ne amb els seus propis recursos i en el seu entorn. Un home surt amb els seus amics, va a jugar a "squasch", etcètera i les dones queden més tancades.

-Una altra afirmació bastant freqüent és que les dones són menys agressives que els homes.

-Si haguéssim de cercar una resposta científica hauríem d'acudir a un biòleg o a una biòloga: el món de les hormones i tot això. De totes maneres jo crec que socialment parlant la postura masculina tendeix a ser més agressiva i més competitiva. Ara que no sé si això és així pel tema d'hormones o de cultura o de les dues coses juntes. Però si ens fixam en temes com maltractament domèstic, violència sexual, on els delictes

Què és la Comissió Interdepartamental de la Dona?

És un òrgan col·legiat, adscrit a la Vice-presidència del Govern balear, que té els objectius bàsics següents:

- **Promoure la igualtat de drets entre els homes i les dones.**
- **Evitar la discriminació per raó de sexe.**
- **Fomentar la participació equitativa de les dones de les nostres illes en tots els àmbits de la societat.**

Dona, si no saps quins són els teus drets, si vols tenir informació directa sobre els programes que duu a terme la Comissió, si vols formular suggeriments o fer propostes per millorar la situació de les dones, som a la teva disposició a:

Plaça de la Drassana, 4 - Tels. 17 65 65 / 17 64 64
Fax 17 64 64 - Tel gratuït: 900-321-321
07012-PALMA

COMPOSICIÓ

A fi de coordinar les accions en favor de les dones i de millorar-ne l'eficàcia evitant duplicitats, la Comissió Interdepartamental de la Dona es compon per un o una representat de les conselleries següents:

- Conselleria de Governació
- Conselleria de Cultura, Educació i Esports
- Conselleria de Sanitat i Seguretat Social
- Conselleria de Comerç i Indústria
- Conselleria d'Agricultura i Pesca

Vice-presidència del Govern Balear

Comissió Interdepartamental de la Dona

de sang solen esser comesos majoritàriament per homes veim que els homes solen tenir conductes més agressives. I el comportament típic d'executiu agressiu, que per ascendir a determinat lloc o a determinada feina ha de manifestar no tenir escrúpols per trepitjar els de devora també és més propi dels homes. D'alguna manera l'agressivitat seria una de les característiques clàssiques que van implícites en el model clàssic de comportament masculí.

-Hi ha un altre tipus de comportament autodestructiu i suïcida. És cert que les dones tenen més tendència a suïcidar-se que els homes?

-Sé que s'han fet estudis, però els hauríem de mirar. El suïcidi és un factor de risc de determinades malalties mentals i per tant, s'hauria de veure si els homes o les dones en són més propensos. Del que sí hi ha estudis és del tipus de suïcidis. El suïcidi típic d'una dona sol esser amb accions més amagades i el dels homes amb accions diguem-ne més públiques. Per exemple, a la pagesia, les dones se solen tirar dins un pou, mentre que la tendència dels homes és penjar-se.

UN ALTRE FEMINISME

-Hem parlat de tòpics i de coses que no ho són tant. Creu que el feminisme des dels seus principis o des de fa devers un segle ha evolucionat o que continua amb els mateixos temes, comportaments i plantejaments filosòfics?

-Crec que ha canviat, que ha evolucionat en certs comportaments i que ha passat d'una època més expansiva, oberta amb una lluita diguem-ne més de carrer, a altres plantejaments més reflexius o de recolliment i de veure, per exemple si tots els esforços fets durant anys varen donar els resultats que s'esperaven o no tant. I crec que ara ens trobam a una altra onada a la qual a més de pensar en les activitats públiques, també es pensa en el comportament familiar i social. És un temps de canvi i, a la vegada un procés que com a tal va més lent que el que podria ser sols l'evolució de la mentalitat de les dones o de les dones feministes per dir-ho d'alguna manera. Ja no és sols un grup de dones que lluiten per unes coses a fora de ca seva. És un canvi de mentalitat que té molt a veure amb com s'organitza la societat en el seu conjunt, un procés segurament lent.

-I els homes joves, participen a aquest procés?, hi estan d'acord?

-Crec que podem tenir una certa esperança en el comportament dels homes més joves. Pens que ells mateixos veuen que és un fet inevitable i que, a més a més, a la llarga els pot resultar més convenient. Aquest canvi és inevitable i la convivència en condicions d'igualtat segurament serà millor i més enriquidora per a tots i a tots els àmbits, tant familiars com no familiars. Així com no crec que a les dones ens convengui el paper que tenim assignat, tampoc no pens que els homes es puguin sentir molt còmodes amb el seu.

Taula rodona entre **Caterina Canterellas** (Cap del Departament de Geografia i Història de la UIB),
Àngels Fermosella (portaveu de Els Verds) i **Marta Llompart** (Cap de premsa de la Delegació del Govern)

La igualtat de l'home

per Magdalena F. Mulet

Hi ha dones víctimes, hi ha dones dominades i dones còmplices, dones que són les seves pitjors enemigues, dones que han aconseguit fer-se un lloc fent-se homes i hi ha també dones que com a tals reivindiquen una manera d'esser i de fer que pugui aportar seny i coherència a unes estructures de poder sovint qüestionades.

Però moltes, moltes dones no han tengut recursos ni materials ni mentals per esser individus. Cal un procés d'autoafirmació sense el qual és impossible exercir la llibertat: triar.

El punt de trobada haurà d'esser enmig i el camí que ha de recórrer la dona esser semblant al que ha de fer l'home per construir una societat més justa per a dones i... homes. La paritat es produirà no només a les esferes d'allò públic, sinó també i sobretot a la vida privada. No hi haurà igualtat quan la dona ocupi el 50% dels càrrecs públics, n'hi haurà quan l'home assumeixi la seva responsabilitat domèstica també en un 50% i compregui la injustícia que suposa per a ell estar totalment apartat d'allò catalogat com a típicament femení, educació, casa, infants... No podem parlar de qui governa si no ens referim a qui escura, de moment rellicam entre les realitats i el desig.

ONA: *Per incorporar-se a les esferes de decisió la dona ha d'abandonar la pròpia manera de fer per passar a reproduir esquemes típicament "masculins", si és que pot parlar-se de masculí-femení com a termes diferenciats.*

És a dir, en la vostra opinió, la dona pot aportar alguna cosa distinta a la manera de dirigir la societat? Hi ha un "estil" femení i en tot cas seria fruit d'una educació o d'una genètica determinada?

Fermosella: Jo crec que les estructures de poder tal i com estan concebudes han estat pensades per a homes i per homes. El fet que les dones ens incorporem de mica en mica a les esferes de poder suposarà inevitablement una adaptació a les estructures i qui arriba als llocs més alts és perquè s'ha adaptat totalment a aquests esquemes. De totes maneres i malgrat això no vol dir que la dona no pugui aportar, des dels seus valors adquirits perquè no crec que sia una qüestió genètica sinó cultural, alguna cosa. Però perquè aquests canvis siguin reals s'ha d'accedir de manera distinta i en nombre suficient. La dona ha d'irrompre de forma massiva a la vida pública.

Canterellas: Jo no estic molt d'acord amb les estructures de poder, no sé a quines ens referim, supòs que ens referim al poder polític.

ONA: *No reconeixes la seva existència o no l'acceptes?*

Canterellas: Sé que n'hi ha però no hi estic d'acord, en tot cas crec que per introduir-te en les estructures dominants t'hi has

d'adaptar, siguis home o dona i aquest és un principi pràgmat i històric. Si assages estils diferents des d'un punt de vista pràgmat no tenen viabilitat, però així i tot jo discrep bastant d'aquesta intel·ligència pràctica d'adaptar-se per a llavors des de dins canviar alguna cosa. Perquè de mica en mica, d'una en una, amb quotes del 25% no s'arriba enlloc, em recorden els moviments conservadors del feminisme anglosaxó en temps de la primera Guerra Mundial. A mi les quotes em semblen totalment simbòliques i fal·laces i jo m'arriscaria a no entrar en aquest joc tal i com se'ns plantegen les regles. Per això sempre seguiria al marge, perquè has de triar entre una cosa i l'altra, o no arribar o tenir un percentatge molt baix de possibilitats d'èxit mantenint un estil diferent.

Una dona si no és ambiciosa, paraula problemàtica que s'hauria de concretar molt, no pot accedir, les dones com a estructura típica són diferents als homes perquè ells tenen incorporada una genètica i uns components culturals que elles no tenen i llavors sense ambició és impossible.

Llompart: Això és moure's dins un escepticisme total.

Canterellas: En absolut, el que passa és que són plantejaments útils per a postures conservadores.

Llompart: Jo crec que s'han d'anar fent coses. El gran problema és que la dona entra en les estructures però per arribar crec certament que ha d'estar en possessió d'un nivell d'ambició molt elevat, d'unes ganes de competir, i en general la dona és manco ambiciosa. L'escala de valors de la dona és diferent que

la de l'home. Per a ella el treball, per exemple, no és el més important encara que vulgui tenir una realització professional no ho supedita tot a això, crec que això ens diferencia de l'home.

Cantarellas: Jo no crec que per a la dona el treball no sigui el més important, per a mi ho és, i en conec moltes més que pensen així. I endemés te l'has de creure més perquè per arribar a certs llocs has de lluitar més i tenir una capacitat de feina i d'efectivitat molt superior.

Llompart: Però també existeix la dona que quan es casa es retira del món laboral i se'n va a ca seva.

Cantarellas: Això era abans.

Llompart: No fa tant. També existeix la dona que reflecteix el llibre aquell de "Como ser una mujer y no morir en el intento".

Cantarellas: Nefast, quina vergonya!

Llompart: Les dones han comès un gran error volent assumir-ho tot. Aquest llibre és una caricatura però reflecteix la situació de moltes dones que no aturen, que duen una sobrecàrrega que no val la pena.

ONA: *Convendria primer acabar de definir si el poder és, al vostre parer, una possibilitat masculina i si ho és per un fet genètic o cultural i si el fet que una minoria de dones s'incorporin a les esferes de desició vol dir que renunciïn a la forma d'esser femenina per integrar-se a un altre model.*

Llompart: Jo crec que ha estat així en un percentatge molt gros, però que en aquest moment es planteja d'una manera diferent: la dona diu, jo no tenc per què renunciar a res i adoptar esquemes masculins per accedir. I aquest model és nou i té problemes d'horaris, de costums etc...

Jo crec que les dones són més eficaces que els homes per fer feina, s'enreden manco, i quin remei!

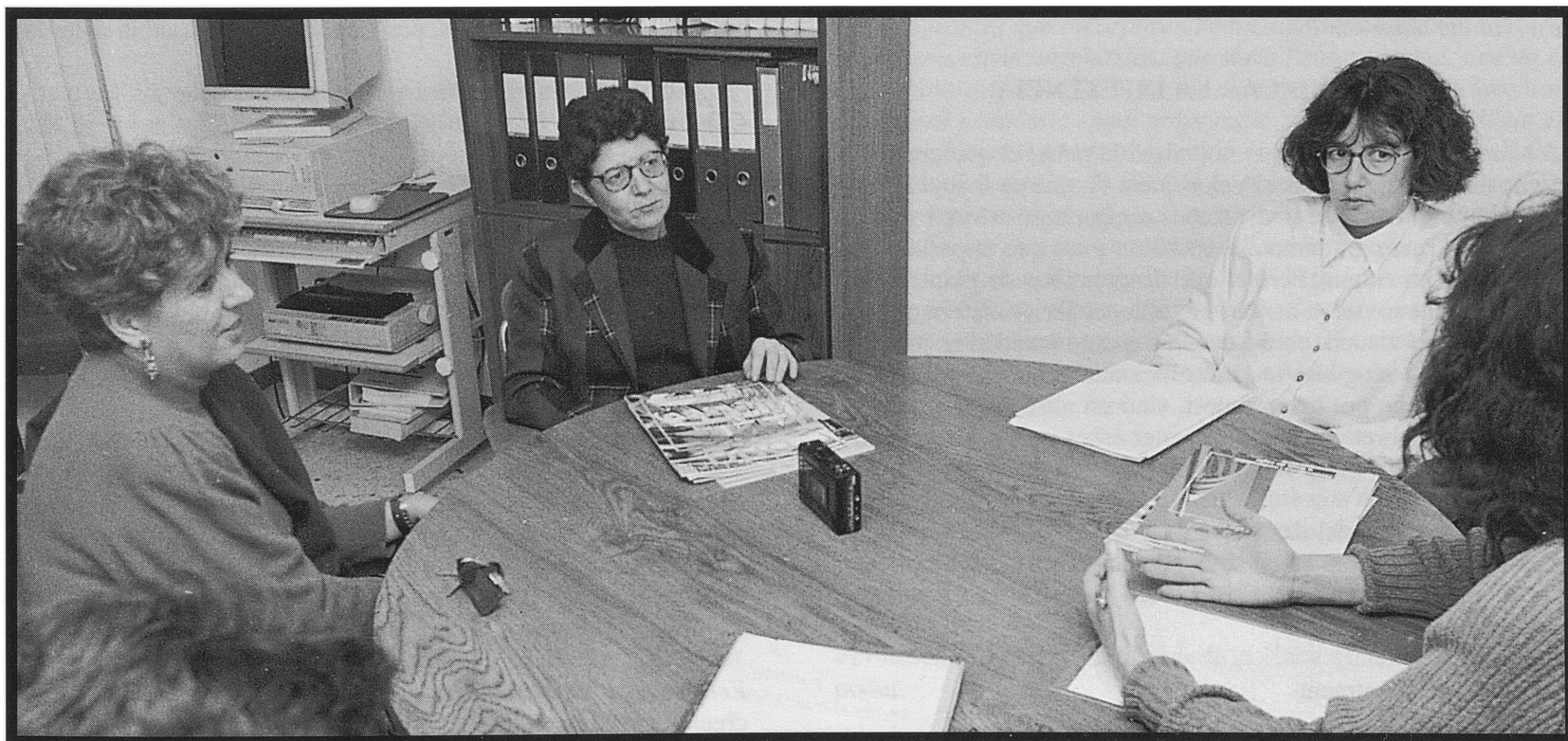
CULTURA VS GENÈTICA

Fermosella: Si parlem de diferències genètiques jo crec que les úniques que hi ha són les de la reproducció, força femenina i la força física, en el cas dels homes; si ens remuntam a les coses més biologicistes, hauríem de parlar d'aquestes dues coses només, la resta és qüestió de cultura. Però aquests dos trets són al fons de tota la història de la dominació masculina i curiosament aquests poders que he esmentat es reparteixen a parts iguals entre els sexes.

Ara es tendeix a la homogeneïtzació, a la gent jove se li dóna missatges de "tu pots esser competitiva com ell". Però per què hem d'esser tots competitius? Crec que les dones poden aportar aquests valors, culturals en la major part, que són exportables a la resta de la societat, i des de qualsevol lloc de representació pot donar-se aquest nou missatge. Però la dona ha de superar els entrebancs interns com són ara la falta de suport, la manca d'experiència, i també entrebancs externs, haver de demostrar molt més que un home per poder fer exactament el mateix. Ara es tracta d'incorporar-se sense esser utilitzades per les estructures existents. Les dones tenen la capacitat i també l'obligació d'esser un motor de canvi i a mi em sembla l'única cosa que permetrà un canvi per construir una societat més justa. A mi no m'agrada aquesta societat i crec que una irrupció nombrosa de la dona a la vida pública pot implicar canvis que aniran en benefici de tothom, perquè jo no crec endemés que aquest canvi sigui només en benefici de les dones, sinó de la societat en general, en benefici de la justícia social.

EN BENEFICI DE LA SOCIETAT CIVIL

Cantarellas: Jo crec que el tema de la dona plantejat d'aquesta manera tan genèrica no té cap interès, em recorda la teoria cristiana: a partir que la dona i l'home són iguals el cristianisme va mantenir el sistema, les societats semítiques, sobretot Grècia i Roma, que hem heretat amb un model productiu masculí, però jo no sé si la dona ha d'esser el motor de canvi, o ho ha de ser l'individu, independentment que sia home o dona, que sigui l'individu és més difícil perquè

necessita l'educació que es controlada i bloquejada de tal manera que fa impossible aquesta renovació. Però jo som escèptica respecte que la dona ha d'esser el motor de qualque cosa. Per què la dona?, quina dona?, és millor?, és més angelical?, és més bona persona? Homes i dones haurien d'esser el motor de canvi: la societat civil. Perquè, quins són els comportaments femenins?, hi ha molts de prototipus masculins, però també femenins, no podem parlar de la DONA.

Fermosella: Perquè la dona no té res a perdre, la seva trajectòria històrica és diferent de la dels homes.

Cantarellas: Però de quina generació parlem?, perquè les coses han canviat molt...

Fermosella: Els joves que ara tenen vint anys que s'han educat en igualtat, en teoria, perquè ara s'estrellen i se'n temen que a l'hora d'accedir al mercat laboral la societat és absolutament discriminadora per a les dones, a l'hora de les seves relacions de parella, a l'hora de cobrar, d'anar pel carrer, han d'enfrontar-se a una realitat que és totalment diferent, i qui ho pateix més?, les dones.

Canterelles: Pot esser que generalitzant molt funcioni així, ha estat així històricament, però a mi em costen les generalitzacions. Els homes han canviat molt, tenen una tasca molt difícil també.

ONA: Tu deies, Marta, que tal volta no valia la pena aquest esforç que ha fet la dona d'intentar complir amb la seva funció clàssica i a la vegada incorporar-se a un món que històricament era reservat als homes.

REIVINDICAR LA DIFERÈNCIA

Llompart: No, no he dit que no valgui la pena, el que crec és que la dona ha de provar el valor que a l'home se li suposa i això fa que hi hagi de dedicar més temps, més esforç i sovint és frustrant, perquè tanmateix arriba un punt que et passen davant i no ho entens. Però el que després t'has de plantejar és que finalment sovint si arribes ets allà per fer el mateix que un home i amb el mateix estil i després encara tens l'altre jornal a ca teva perquè ningú no te l'ha solucionat. L'enfocament no pot esser aquest, sinó un altre manco competitiu i sobretot no hem de voler esser iguals, jo reivindico la diferència.

Fermosella: El model d'aquest llibre de Rico Godoy, és: la dona és un home fora de ca seva i és una dona a ca seva, i efectivament això no val la pena. Però l'alternativa no pot esser, idè tornem a casa.

Llompart: Evidentment.

Fermosella: No hi ha un únic model de dona avui, primer era

la mestressa de casa, perfecta mare i amant, després la superwoman, però ni una cosa ni l'altra.

Cantarellas: Però no creieu que la principal culpable d'aquests estereotips són les dones?

Fermosella: La dona ha estat còmplice, però ningú no pot culpar ningú. Crec que el moviment feminista ha aconseguit grans coses.

Cantarellas: Quin moviment feminista?, el d'Estats Units?, el dels socialites utòpics?, hem de saber de què parlem.

Fermosella: El que passa és que avui la paraula feminista és com la paraula ecologista, és en boca de tothom per parlar de coses sovint ben contradictòries. Però al marge de modes, el feminisme ha aconseguit grans avanços. I vull afegir que en aquest avanç la independència econòmica de la dona ha estat imprescindible tal i com té plantejada l'escala de valors aquesta societat.

ELS VALORS TENEN SEXE?

ONA: Vos heu referit a l'entrada massiva de la dona a les esferes de decisió per tal de no reproduir els esquemes que hi ha sinó de qüestionar els valors imperants. En podem parlar.

Cantarellas: Jo voldria saber quins són els valors de les dones, si és que n'hi ha d'específics, què poden aportar com a motor de canvi?

Fermosella: No tant valors, però la manera de fer de la dona és absolutament diferent.

Cantarellas: Per exemple?

Fermosella: Es tracta d'establir una dinàmica nova que dona el fet de pensar en comú homes i dones, perquè això suposarà un enriquiment.

Cantarellas: Et refereixes a una adaptació d'intel·ligència?, de formes de pensar, de fer i de veure el món?

Fermosella: La dona ha de descobrir quin és el seu espai, perquè el que ha tengut fins ara no l'ha triat, sinó que és el que li ha quedat. L'educació ens condiciona des de petites. No ho creus?

Cantarellas: Les coses no són tan simples. Fer una separació entre dominants i dominats és una fal·làcia al llarg de tota la història.

Fermosella: Tal volta he donat una imatge falsa, jo tampoc no crec que les coses siguin senzilles, que les dones representin les dones i els homes els homes. Jo puc sentir-me més

Caterina Cantarellas

identificada amb un home que pensa com jo que no amb una dona que tenguí una altra ideologia.
Es tracta que el món que habitam, almanco a mi, no m'agrada i vull un canvi en el qual crec que la dona hi té molt a fer.

Cantarellas: Jo abans parlaria d'un canvi de la societat civil, no tant d'homes o dones, sinó d'individus.

Fermosella: Sí, però a simple vista es veu que perquè aquesta societat civil estigui equilibrada s'hi ha d'incorporar la dona. De moment a totes les esferes de poder només hi ha homes, homes i homes, i això es veu només obrint un diari.

MÍNIMS DE PARTICIPACIÓ

Llompart: El que és evident és que una població, la femenina, que suposa el 52 per cent del total té un nivell de participació baixíssim.

Cantarellas: Mínim. Però aconseguir aquest canvi mitjançant les dones és encara més difícil que fer-ho a través de l'educació d'homes i dones indistintament.

Llompart: És paral·lel. Avui la dona participa més que fa vint anys.

Cantarellas: Però no més que en fa cinquanta.

Llompart: Jo crec que sí.

Cantarellas: No oblidem que Simone de Beauvoir va haver d'escriure durant la Segona Guerra Mundial "El segon sexe", això és la història. A Espanya quan acabà la Guerra Civil hi havia moviments, congressos...

Llompart: Sí, però els nivells de participació eren molt baixos, molt més que ara. Jo crec, davant l'escepticisme de Caterina, que s'avança en matèria laboral, al món empresarial, de l'educació, etc... De moment són casos aïllats, però, bé, s'ha començat i és un camí.

Fermosella: Ara també són molt reduïts els nivells de participació.

Llompart: Abans ens hem referit de passada a la capacitat de reproducció, el fet de poder decidir quan es fa ús d'aquest poder ha estat un gran avanç juntament amb la incorporació al món laboral, la qual cosa ha suposat la independència econòmica.

LLIBERTAT DE LA DONA

Fermosella: I fixau-vos que aquest tema és d'absoluta actualitat perquè ara hi ha atacs reiterats i frontals a la llibertat de la dona, que tant de temps ha costat aconseguir a certs nivells, hi ha multitud de debats que qüestionen que aquesta llibertat en temes de reproducció sigui exclusiva de la dona, o

si els homes tenen dret a opinar.

L'educació és bàsica, però hi ha estudis que demostren que es tardaran quatre-cents anys si només feim ús de les eines educatives sense disposar de mesures més fortes de tipus discriminació positiva per tal d'accedir a una societat més igualitària.

Cantarellas: Sí, però ja sabem que hi ha estudis per a tot.

ONA: Però, tu Caterina no estàs d'acord que et mous com a una excepció dins el món masculí?

Cantarellas: És que jo procur trobar precisament aquesta excepció, tant masculina com femenina. He procurat trobar persones, i no comportaments masculins o femenins.

ONA: Però el fet de fer abstracció sexual de la gent amb la qual es tracta no vol dir que no hi hagi uns comportaments típics.

Cantarellas: Però no m'interessen, no els aguant ni un segon.

Fermosella: Sí..., però hi ha moltes dones que no poden triar.

Cantarellas: No ho sé cert. Hi ha molta gent que tampoc no vol triar.

Àngels Fermosella

SOSTRE DE VIDRE

ONA: El cas és que actualment ens trobam amb unes lleis des de l'any 80, en matèria d'educació que no fan diferències, amb uns programes que incorporen l'educació sense distinció de sexes, una estructura bàsica, que seria l'ensenyament, que no és discriminatori, unes lleis que formalment no fan distincions, un rendiment econòmic i una preparació professional semblant i això no obstant a l'hora d'incorporar-se al món del treball i sobretot a les esferes de decisió es forma un embut que no ens permet accedir-hi. És el que ara s'anomena "sostre de vidre". Des de les vostres perspectives a diferents esferes de decisió, bé sia estructura de partit, bé sia des de la Universitat, què s'ha de fer? S'han d'introduir sistemes de discriminació positiva tipus quotes per pal·liar aquesta discriminació en negatiu que de fet es dona, mentre no hi hagi una normalització?

Cantarellas: Si he de triar, hauré de dir que evidentment, encara que quan parlem de quotes a què ens referim?, jo estic d'acord que hauria d'esser una entrada massiva perquè no podem esser florerer reivindicatives quan no som florerer decoratives, d'aquesta història n'estic cansada.

Fermosella: Jo crec que des de la política s'hauria de repartir el poder.

Cantarellas: A mi, veus, la política no m'interessa.

ONA: *Però a la Universitat es fa política, és política en un sentit ampli.*

ES DILUEIXEN ELS PAPERS

Fermosella: Cada vegada hi ha més tipus de família diferents i per tant els papers es dilueixen.

Cantarellas: Hi ha més pares que guarden els infants....

Fermosella: Hi ha pares que saben fer de pares.

Cantarellas: També hi ha mares que no saben fer de mares. I hem d'aclarir de quina generació parlem, de quin lloc parlem. Jo crec que les coses han canviat molt i no podem generalitzar.

Fermosella: Parlem en general d'aquí.

Cantarellas: Jo discrep en això de la figura de la mare que sap fer de mare i del pare que no sap fer de pare.

Fermosella: Tot això és una conseqüència de l'educació i dels models que s'han rebut que han fet que els pares no hagin assumit la seva responsabilitat de pare.

Cantarellas: Jo crec que les coses han canviat totalment i que els que ara tenen quaranta anys no són així.

Fermosella: El que jo volia dir és que avui hi ha multitud de tipus de famílies i que per tant no val parlar-ne d'un determinat perquè hi ha dones soles que no tenen amb qui compartir les tasques domèstiques i també homes, o parelles homosexuals. La campanya ministerial que presenta la dona que es carrega progressivament de responsabilitats, mentre l'home continua amb el seu maletí i els seus projectes no té sentit per a tothom, respon a un tipus molt determinat de parella.

Cantarellas: Però si la dona assumeix cada vegada més coses és perquè ella vol i n'és culpable. Que no es carregi amb tot allò que no vol. Que ho deixi sense fer.

Fermosella: Però la dona té dret a voler aquests papers de mare, cuidadora etc... i a la vegada voler la seva independència econòmica i és la societat que li ha de donar aquesta possibilitat perquè tot això ho pugui exercir. Però la realitat és que si estàs embarassada no et contracten, o ho fan amb marges curts de temps.

Cantarellas: Ara el treball està malament per a tothom.

ONA: *Però les xifres diuen que l'atur i el treball precari afecta més les dones.*

Llompert: Les dones es veuran afavorides pels contractes a temps parcial.

ONA: *Sempre i quan continuïn assumint el paper d'home a fora de ca seva i de dona a ca seva.*

Aquest és un tema important, aquesta doble carrèga de voler fer feina defora i a la vegada continuar essent la mestressa de casa perfecta. Quin percentatge de dones es capaç de deixar "sense fer", sense donar el bany al seu fill, etc..., com s'han de distribuir les responsabilitats domèstiques?

Marta Llompert

Cantarellas: I els homes en són capaços?

Llompert: L'home tan sol no s'ho planteja.

Cantarellas: Si no s'ho planteja és perquè ho fa una dona. Jo estic d'acord que no s'ho planteja perquè no n'ha tengut necessitat, la dona no li ha permès.

Fermosella: S'ha de donar una passa més endavant que consisteix que la gent jove, en aquest cas pugui decidir, tenir la possibilitat de triar si volen o no tenir fills, viure en parella, abans no hi havia elecció. La societat civil ha d'oferir un ventall de possibilitats perquè cadascú pugui desenvolupar-se.

Cantarellas: Tot això està molt bé per a les classes mitjanes, però si una dona ha d'omplir l'estómac de la seva família, conta-li, que "està marginada".

Llompert: Els contractes a temps parcial beneficiaran la dona perquè endemés de la feina té altres valors i li permetran incorporar-se al món

laboral sense deixar de banda la família i altres coses.

Fermosella: Els avanços tecnològics permeten prioritzar la qualitat de vida amb altres paràmetres que no són tan consumistes. Avui qui té més és qui mes val. En el seu dia hi va haver tota una revolució per aconseguir la reducció de jornada laboral. Ara es tractaria més de reduir hores i no tant que uns tinguessin contractes a temps total i altres a temps parcial perquè tothom ha de poder gaudir d'altres coses a la vida.

Cantarellas: Això seria regular una altra societat. No és tant qüestió d'homes o dones. I això interessa molt poc.

Fermosella: Sempre topam amb els super-poders econòmics.

Cantarellas: Político-econòmics perquè això mai no va separat.

Fermosella: Per això jo consider que hi ha d'haver alguna altra opció que porti qualque cosa encara que sigui utòpica. Crec que hi ha d'haver normes perquè a l'hora d'aconseguir llocs de

representació a qualsevol banda hi hagi un 50% de dones.

QUOTES DE REPRESENTACIÓ

Llompарт: Les quotes.

Fermosella: No, no són quotes, és una representació paritària. No és el mateix. Es tracta de representació a tots els nivells, i també per suposat a l'electoral.

Llompарт: Fins ara se'ls ha dit quotes. En definitiva és discriminació positiva en el percentatge que sigui. Jo hi estic d'acord.

Fermosella: Si es donàs un 50%, una paritat, això suposaria un gran canvi a la societat.

Cantarellas: Però s'hauria de donar de cop. Perquè sinó es produirà la reconversió.

Llompарт: Aquesta representativitat a les llistes electorals, avui és difícil, hi ha dificultats per poder fer executives amb el 25% de dones als pobles de Mallorca, per exemple. La participació de la dona al món de la política és molt escassa.

Fermosella: Jo no hi estic d'acord que no hi hagi dones. Em fereu creure que Felipe González no trobaria sis dones en tota Espanya amb preparació suficient per fer de ministres?

Cantarellas: Llàstima que fossin sis dones triades per un home, saps com canvien?, de vegades tenen com a individus una capacitat de servilisme i agraïment considerables.

Llompарт: Jo el que dic és que no les he trobades, encara que no parl a nivell de ministres.

ONA: Això planteja el tema de si les mesures de discriminació positiva s'hauran de produir no només als partits polítics sinó a tots els nivells de participació, de la vida col·lectiva i social, perquè en cas contrari la representativitat és totalment fictícia. Com podem esser a esferes de decisió si en les escales d'entremig no hi som, no hi ha una base ferma. És una falsa realitat.

Pensau que es poden prendre altres mesures de discriminació positiva que no siguin estrictament en el camp polític?

Llompарт: Al Govern que tenim, em referesc a l'autonòmic, les dones no són als llocs típicament femenins, sanitat, serveis socials i cultura, ho hem de reconèixer.

Fermosella: Encara que no siguin de la meua ideologia jo m'estimo més que la vice-presidenta del Govern sigui una dona que no un home, tot ajuda.

ONA: Vosaltres creieu que el fet que hi hagi dones a les esferes de decisió, encara que siguin poques, fa que alguna cosa sigui diferent. S'ha comentat que "El sexòleg" probablement no s'hagués fet si al consell de TV hi hagués hagut dones, i que probablement no s'hagués retirat d'emissió tan ràpidament si al Consell de Ministres no hi hagués hagut dones. De fet la presència de dones canvia alguna cosa?

CANVIAR PERQUÈ TOT SIGUI IGUAL

Fermosella: El que canvia les coses és que hi hagi dones i homes, que el poder sigui limitat en el temps, que hi hagi una

rotativitat que permeti una alternança homes/dones...

ONA: Però el sistema de lideratge és ineludible tal i com es planteja l'actual sistema.

Fermosella: El que no podem fer és parlar de canvis i a la vegada intentar mantenir-ho tot tal i com està. Es tracta d'intentar canviar allò establert, estructures que no han estat inventades per les dones ni per a les dones.

ONA: Podem tancar aquest debat concretant quines són les coses que s'haurien de canviar amb més urgència i quines podrien esser les vies de canvi.

Cantarellas: Les coses que haurien de canviar per què?, per a la dona?, per a la societat?

Fermosella: Jo crec que encara hi ha una sèrie de coses discriminatòries per a les dones, encara avui. Hi ha legislacions que no contemplen el fet diferencial. La maternitat hauria d'esser més protegida, de la mateixa manera que hauria d'haver-hi garantia per a la integritat física i psíquica de la dona. Hi ha legislacions enormement perilloses com són la reproducció assistida, in vitro, etc... i ja no parlem de la llei d'avortament. Legalment encara hi ha mancances, increïble, però cert!, i com element educatiu revulsiu propòs la incorporació de la dona a totes les esferes de poder des del més baix al més alt, per tal de canviar el que hi ha, eliminació del poder tal i com està estructurat de forma piramidal, per tal que sigui una cosa més democràtica.

PROCÈS D'AUTOAFIRMACIÓ

Llompарт: Jo crec que el canvi de mentalitat l'ha de fer la dona, es tracta d'una evolució que ha de fer ella mateixa i crec que té recursos per fer-la. És un procés d'autoafirmació. La dona ha de saber què vol i després podrà anar a aconseguir-ho. Al marge dels temes legals, etc.. perquè la dona pugui entrar massivament, com diu Àngels, haurà d'assolir un posicionament personal important que en molts de casos no es dona. La reflexió haurà de començar al plànol domèstic, on la dona té molt a dir.

Cantarellas: El tema de l'autoafirmació és molt important, la dona ha de fer el que vol i això és un gran problema per a ella mateixa. L'afirmació del desig, del plaer en sentit ampli, de la pròpia voluntat. D'altra banda quant a canvi s'ha de produir ja no tant en el sistema legislatiu, sinó jurídic. I altres temes concrets que aquí s'han plantejat, jo crec, que en el tema de l'avortament, que fa oi, no seria només una conquesta de la dona, sinó de l'individu i així ho hauria de plantejar la dona, i donar-ho a entendre. Jo crec en una entrada massiva, ja se n'ha parlat, però en una entrada massiva de la societat civil, i això suposaria no només que les dones tenguessin un tant per cent equilibrat a les estructures de poder, sinó que ells tenguessin també un percentatge equilibrat a estructures, treballs o feines que des de fa moltíssims anys han estat considerats de "dones", magisteri, enfermeria.

Fermosella: Evidentment aquesta tasca d'incorporació de la dona, no haurà d'esser només de la dona, sinó de tots els individus, perquè sinó seria una substitució. El benefici serà per a tota la societat.

Cantarellas: Endemés els homes ja estan cansats de comandar!, la seva tasca també és difícil, potser voldrien escurar.

La revolució social des de l'oficina

Entrevista a M. Francesca Thomàs

per Sebastià Verd

El Centre d'Informació dels Drets de la Dona, de l'Institut de la Dona (ministeri d'Afers Socials) es troba al carrer de la Portella número 11, a un dels edificis més característics de la ciutat vella, carrer d'antigues ressonàncies senyorials que ja pertanyen a la història. Aquí, en el segon pis, de vuit a tres, tots els dies feiners de l'any qualsevol dona pot trobar l'assessorament jurídic o el suport necessari quan es tracta de fer una denúncia o, senzillament, de defensar allò que la Constitució proclama sobre la igualtat dels sexes. Per a la seva directora, Francesca Thomàs, aquest és un espai obert per on passa la revolució social més important de la humanitat: la lluita contra la discriminació de la dona a tots els àmbits de la societat. És, la tasca d'aquesta oficina una feina gens ostentosa, fins i tot potser que anònima en molts de casos, però sempre és eficaç, feta dia a dia, al ritme d'un horari laboral però amb la impressió -o millor dit, la constatació estadística- que el món femení cada dia és, malgrat tot, més a prop del masculí.

Les paraules de Francesca Thomàs volen ser un missatge de confiança en les administracions públiques, que, tot i la seva lentitud treballen per la igualtat de la dona. Al capdavant pot ser que l'Institut de la Dona no sigui la clàssica oficina on tots els procediments es burocratitzen sense remei. Almenco no és aquesta la idea que un té després de visitar el local de la Portella. Aquí, des de fa deu anys, s'informa a ritme de quasi vint-i-cinc consultes diàries, sobre tot allò que interessa la població femenina, un nombre suficient per no caure en la rutina dels funcionaris. Tal volta és per això que entre aquestes quatre parets encara es permet parlar de revolució.

-Quan un arriba aquí la primera cosa que veu és el rètol de la porta: "Oficina d'Informació dels drets de la dona". Per què uns drets especials per a la dona? No n'hi ha prou a informar sobre la legalitat o, si tan vol, els drets humans?

-Nosaltres no ens hem inventat el nom de l'oficina, que pertany a l'Institut de la Dona, sinó que així ens va venir donat quan el 1984 s'inicià la creació de l'actual xarxa de centres del ministeri d'Afers Socials. Hi ha altres oficines, d'altres organismes públics o privats, que es diuen Centres d'Assessorament o, simplement, Centres d'Informació per a la Dona, però des del ministeri de Cultura, perquè abans depeníem d'aquest departament i no d'Afers Socials com ara, es va triar la denominació "Informació dels Drets de la Dona". Supòs que el leit-motiv era obligat per l'espai temporal, és a dir, per les circumstàncies del moment, perquè l'Institut de la Dona neix a nivell estatal l'any 1982 i llavors no hi havia encara cap xarxa d'assistència social específica ni una legislació suficient per emparar la població femenina. No oblidem que fa dotze anys les dones, malgrat ser més del cinquanta per cent de la societat, no tenien els seus drets públics equiparats als dels homes a pesar del que ja deia la Constitució. La filosofia de l'Institut de la Dona era, i és encara, conscienciar el conjunt de la societat que cal superar

Maria Francesca Thomàs i Mulet va néixer el 1955 a Palma. És casada i té una filla. És llicenciada en Dret i Història. Va ser de la primera promoció de dret de la Universitat de les Illes Balears quan encara era una secció delegada de la Universitat de Barcelona.

Finalitzats els estudis ocupà la direcció de la biblioteca de la Facultat de Dret fins el 1985 quan, després de la creació del Centre d'Informació dels Drets de la Dona de Palma en va ser la directora. El 1977 va formar part de la junta promotora de l'Associació de Dones de Mallorca.

les diferències existents entre homes i dones i, de manera molt especial anar omplint els buits legals. El Centre, per tant, volgué donar una resposta prioritària als drets i, sobretot, a fer-los conèixer entre les dones, la immensa majoria de les quals els desconeixien. Darrera la paraula "dret" hi ha per tant un oferiment d'assessoria legal per part de l'Administració central, un servei que després s'ha descentralitzat amb convenis amb les administracions locals, en el nostre cas amb l'Ajuntament de Palma.

DOTZE ANYS D'HISTÒRIA OFICIAL

-Duim, per tant, dotze anys d'Institut de la Dona i gairebé deu d'aquesta oficina de Palma. Ha millorat la situació en aquesta dècada?

-És clar que sí. Ja ha passat prou temps i és evident que ni la

situació legal ni la social de la dona és la mateixa, encara que sobre l'activitat concreta del Centre els canvis no siguin tan evidents. Tenim més feina, això sí, però fonamentalment continuam fent el mateix amb un major volum d'activitat a mesura que la dona pren més consciència dels seus drets. En aquests sentit les consultes jurídiques se'n duen la major part del nostre temps. El 1985 devien ser ja prop del 35 per cent, ara sobrepassen el 50 per cent i les xifres van en augment. Igualment, la qual cosa és molt important, hem notat un fort increment sobre consultes d'orientació i d'inserció laboral. Quan començarem l'activitat en aquest camp era mínima i per contra ara les xifres ja són significatives. De prop de sis mil consultes que dúiem a finals de l'estiu d'enguany, un miler es refereixen a assumptes laborals. En aquest sentit crec que l'Oficina constata l'evolució seguida per la dona espanyola que primer va voler definir els seus drets i que després els ha anat exigint un a un, des de la millora de l'educació a la inserció

laboral que li ha permès accedir a una independència econòmica pròpia, com a persona, respecte dels homes, sigui del pare, del marit o del company.

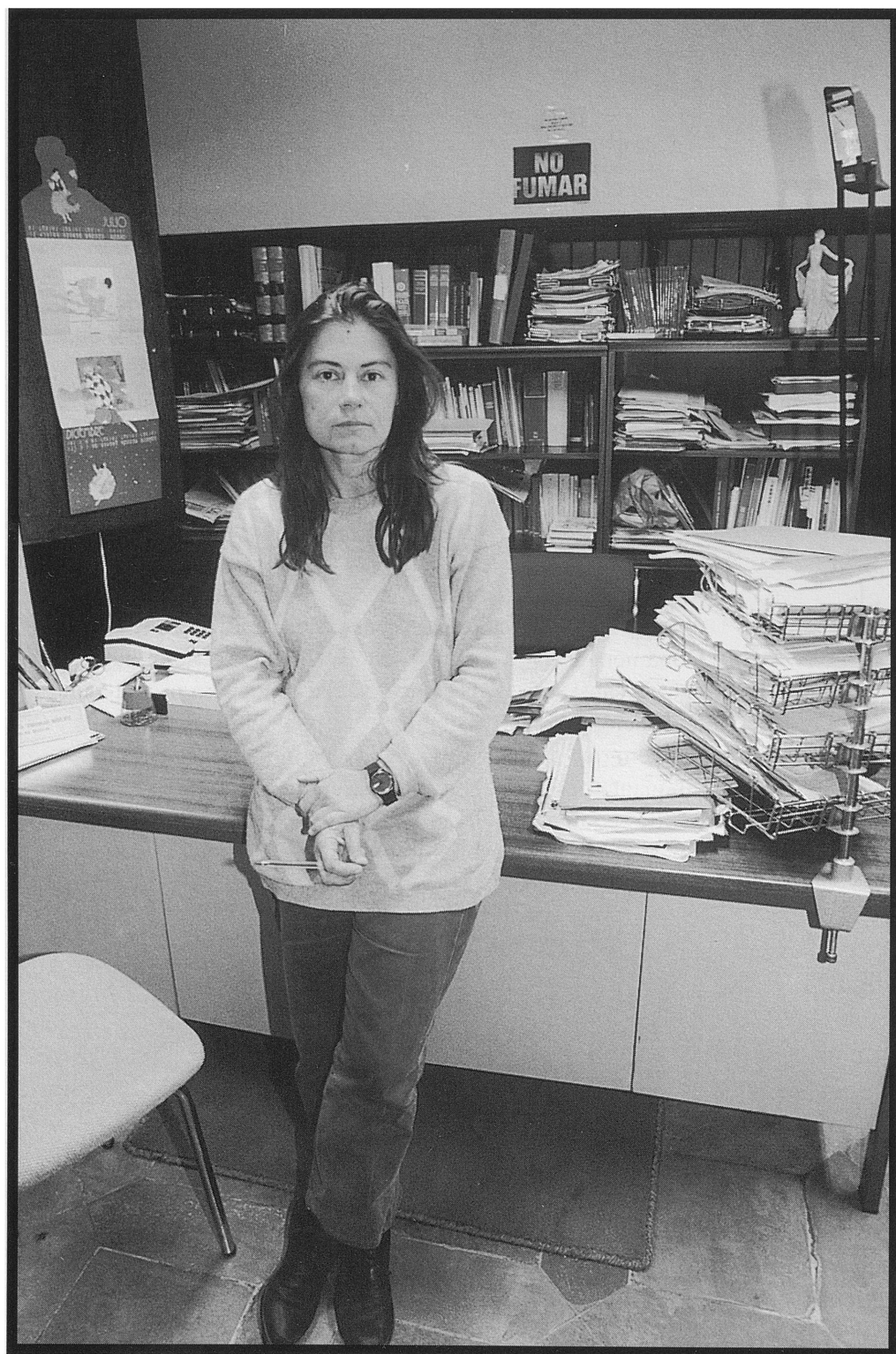
CAP A LA INDEPENDÈNCIA ECONÒMICA

-Creu que la dona ha assolit ja un grau suficient d'independència?

-Com a col·lectiu no, però és indiscutible que s'ha avançat molt. Jo pens que vivim una autèntica revolució social, la revolució de les dones i, en aquest sentit, pens que la dècada dels noranta serà definitiva. De fet és una evolució lenta, gradual, de cap manera no és una revolució radical, però a poc a poc ha anar guanyant terreny. Potser cridi menys l'atenció que altre temps quan els moviments feministes anaven al davant dels drets de les dones. Ara la dona lluita més dins del seu espai privat, personal, que en el món associatiu, a l'espai públic, per dir-ho de qualche manera, però ho fa amb una gran eficàcia i ben aviat la nostra societat s'adonarà dels avanços.

-S'ha referit al moviment feminista que fa deu o vint anys potser ens semblava més actiu que no ara, però diu que la revolució social de la dona continua. Creu que es pot fer la revolució des d'una oficina, encara que sigui des d'una oficina com aquesta?

-No crec que s'hagi de barrejar una cosa amb l'altra. Són qüestions diferents. Sistemes diferents de lluitar per una normalització del món de la dona, però que duen cap a la mateixa fita. Els moviments feministes tengueren i tenen la seva raó de ser amb independència dels instruments que l'Administració pugui posar a disposició de la dona per reclamar els seus drets. Fins i tot és probable que aquests instruments siguin el fruit de les campanyes feministes anteriors. Jo parl de

revolucions socials i és evident que la incorporació de la dona al món dels afers públics i al món laboral és una revolució social, soterrada, lenta, pacífica, a poc a poc, però una revolució. I aquesta major presència de la dona a la societat modifica moltes coses, començant per l'estructura familiar, i, endemés, provoca un canvi a la mentalitat dels homes, perquè la dona exigeix dels seus companys uns drets que només fa uns anys sols no defensava. D'aquí que es noti un repartiment més equitatiu de les feines domèstiques, una major col·laboració amb els fills...Els homes encara no fan llarg, però podem parlar d'un avanç generalitzat perquè de cada vegada són més les dones que reivindiquen els seus drets al seu espai privat, mentre que en els anys setanta o vuitanta hi podia haver una major activitat del moviment feminista però sempre reduït a grups minoritaris.

-Llavors, el moviment feminista ha perdut el seu sentit?

-No, mai no gosaria dir una cosa com aquesta. Només que el seu paper s'ha anat adaptant. Ara, precisament, el moviment feminista es concentra entorn de "lobbys" o grups de pressió, que actuen activament i amb eficàcia, però que són conscients del seu paper i que ja no són tots sols. Hi ha, si més no, la pròpia Administració que, contestant la seva pregunta anterior, no és que es plantegi ser revolucionària, sinó que s'ha fet ressò de les demandes socials existents. Els objectius de l'Institut de la Dona són prou clars en aquest aspecte, com ho demostra el fet d'haver impulsat dos plans per a la igualtat de la dona que han estat aprovats pel Govern de la nació, el segon dels quals es troba ara en execució. D'altra banda aquests plans són també una conseqüència del programa d'igualtat d'oportunitats aprovat per la Comunitat Econòmica Europea i que Espanya va ratificar. Des del nostre Centre no feim més que seguir aquests objectius per millorar la situació de la dona en tots els sentits, des de la salut als serveis socials passant per la inserció laboral. No es tracta, per tant, de ser o no revolucionari sinó de modificar progressivament una realitat per aconseguir una real igualtat entre els sexes.

LA LLUITA DE LES DONES CONTINUA

-Fins ara ens hem referit, sobretot, als drets de la dona relacionats amb la seva inserció en el món laboral, però des dels mitjans de comunicació se solen relacionar aquests drets, el feminisme en general, amb qüestions més puntuals com és ara l'avortament, els maltractaments o els temes relacionats amb els divorcis. Hi ha uns temes que preocupen més que els altres a les dones o es un desenfocament de la realitat que feim els periodistes?

-Vegem... Jo crec que les dones d'aquest país varem lluitar per aconseguir la legalització del divorci, per aconseguir el dret a una separació matrimonial, per aconseguir la legalització dels anticonceptius, jo encara he recollit signatures per fer que els anticonceptius fossin legals, perquè eren temes que les dones vivíem com a més propis que no la resta de la societat formada per homes. En alguns temes com aquests la situació s'ha modificat, perquè l'home ja hi participa més, es corresponsabilitza més, però fins fa poc només eren les dones les que es preocupaven per la planificació familiar. Però la

dona també va haver de lluitar per despenalitzar l'adulteri, lluitar per modificar el dret de la família i continua lluitant, encara!, pel tema de l'avortament. Són temes pels quals ha lluitat la dona, sobretot la dona, perquè ha demostrat tenir una major sensibilitat i, en definitiva, perquè els ha patit, perquè les seves conseqüències ens afecten com a tals dones, com a persones... Per això uns temes criden més l'atenció que els altres i surten més als mitjans de comunicació, però si parlem de drets de les dones, de la igualtat, i sense deixar de banda aquestes qüestions, l'objectiu principal ha de ser l'educació i la independència econòmica. Si la dona és independent podrà fer front als altres problemes en una situació més avantatjosa, això sens dubte.

-S'atreviria a fer el perfil de la dona a les Balears? Quina és la seva situació?

-No és que m'atreveixi, sinó que disposam de les dades d'una enquesta feta pel departament de psicologia de la Universitat, realitzada mitjançant un conveni entre l'Institut de la Dona i el Govern balear. I el que puc fer és donar-li els resultats i vostè mateix veurà en quina situació ens trobam les dones d'aquesta comunitat.

- M'agradaria que en fes una valoració personal d'aquestes dades.

-En realitat el perfil de la dona a les Illes Balears és més o manco semblant al de la resta de l'Estat espanyol, encara que tal volta registri un índex cultural i de participació en la població activa una mica superior a la mitjana. Però no és que això ho digui jo sinó que és el resultat de l'enquesta. Miri... ara mateix li faig una fotocòpia...i vostè ho podrà comprovar. Miri: el trenta dos per cent de les dones majors de devuit anys es qualifiquen de mestresses de casa, mentre que només ho fa menys d'un 0'5 d'homes. L'ajuda dels homes a les tasques de la llar continua essent molt baixa, però, en canvi, miri, s'ha equilibrat abastament el nivell educacional. Observi, també, com la dona té menys temps d'oci que l'home, perquè ha de compatibilitzar les feines de casa amb les de fora. Miri: aquí hi ha molts de quadres estadístics, són dades reals que ens demostren que la dona encara no pot parlar d'igualtat de drets amb l'home, si més no des de la seva aplicació.

-Però vostè què en pensa d'aquestes xifres?

-És que jo no som partidària de fer valoracions qualitatives sinó de fer conèixer les dades tal com són, és a dir, la realitat sense qualificar-la, perquè la resta són opinions personals i, per tant, poden ser discutibles. En aquest sentit m'estim més presentar els resultats freds i objectius, sense notes al marge. Encara que... de totes maneres sí li puc comentar que com a Centre d'Informació sobre la Dona hem notat una evolució en l'actitud de les usuàries del nostre servei, una evolució que crec positiva. Fa alguns anys, per exemple, les usuàries del Centre no eren representatives de la majoria de la població femenina, eren dones sense recursos econòmics o que presentaven casos que d'alguna manera poden ser qualificats d'excepcionals, casos de persones per a les quals nosaltres erem l'únic recurs al seu abast, mentre que a poc a poc hem passat a rebre consultes

menys excepcionals, que afecten les desigualtats de les dones a un àmbit quotidià. És a dir, que ens trobam davant un canvi d'actituds prou interessant. Avui acudeix al Centre qualsevol tipus de dona, tenguí o no recursos econòmics propis. Ja no només atenem casos marginals sinó tots els relatius als drets de la dona. Som una oficina oberta a tota la societat, com qualsevol altra oficina de l'Administració pública.

- Aquesta normalitat ha representat un increment de treball?

-Sí, és el que li deia abans. De gener a agost d'enguany ja havíem registrat sis mil consultes, que és una xifra superior a les cinc mil cinc-cents de tot l'any passat, de les quals la majoria són, com ja he dit, consultes jurídiques que van des del dret a la família -unes mil cinc-cents relacionades amb separacions, divorcis o nul·litats matrimonials, per exemple- fins al dret penal: més de tres-cents casos de maltractaments, dotze violacions i cent cinquanta abandonaments de la llar. Això només és, però, una mostra del que feim, perquè també cal afegir-hi tots els assumptes relatius a qüestions laborals, d'educació i de salut.

DISCRIMINACIONS LABORALS

-A l'inici de l'entrevista ha destacat la importància de la inserció laboral de la dona. Continua havent-hi discriminació?

-Sí, sens dubte. Hi ha més població masculina ocupada que no femenina i, en canvi, les dones són la majoria de la població activa. Avui encara tenen més fàcil trobar feina els homes que no les dones, de la mateixa manera que continua essent més difícil que la dona es pugui promocionar laboralment. També és cert que a determinats llocs de treball es mantenen les discriminacions salarials en relació al sexe. La incorporació de les dones al món del treball creixerà de cada vegada més, segons ens demostren les tendències estudiades a la Comunitat Europea, a mesura que creixi la seva formació. I, això no obstant, la tendència empresarial és estimar-se més contractar un home que una dona en funió d'uns prejudicis socials que són incerts i injusts. Una dona encara no en té prou si justifica un millor currículum acadèmic o professional. Els empresaris creuen que les dones tenen major absentisme laboral, la qual cosa és una fal·làcia tal com s'ha demostrat científicament. Per tant, sempre que es parla d'igualtat o, si més no, de normalitat laboral pel que fa a la població femenina ho feim, exclusivament, en relació a temes legals, però no a la pràctica quotidiana de les empreses on encara la discriminació és un fet real.

-Això no obstant, en el cas de la nostra comunitat hi ha un percentatge major de dones ocupades que a altres indrets de l'Estat, tal volta per la preeminència del sector serveis...

-És clar que sí, els serveis ofereixen més possibilitats a les dones perquè els llocs de feina demanen menys especialització. De fet, quantitativament, la major sortida laboral femenina la trobam a l'hosteleria, però si féssim una anàlisi veuríem que la major part de la població femenina ocupada en aquesta activitat mai no passa de cambres de pisos. Hi ha poques directores d'hotel. Una economia de serveis com la nostra fa

que la dona reproduceixi fora de casa la mateixa feina que fa a casa seva. Darrerament hi ha una tendència a corregir aquest defecte i ja podem trobar algunes dones a categories superiors, correlativament a un increment de la seva formació, però no a llocs d'autèntica responsabilitat. D'alguna manera es reproduïxen a nivell d'empresa els mateixos papers que trobam a l'àmbit familiar. Ara bé, jo vull donar un missatge optimista de cara al futur i és que les estadístiques també ens demostren que ja s'ha aconseguit una igualtat d'accés entre homes i dones a l'educació, fins i tot a la Universitat. Les xifres ho diuen, com també es pot demostrar científicament que des d'un punt de vista educatiu la preparació de les dones és fins i tot superior a la dels homes perquè fer front a la desigualtat d'oportunitats tradicional requereix una major formació per ser més competitives. En qualsevol cas, cregui'm: arribar a una igualtat total d'oportunitats és, simplement, una qüestió de temps.

DISCRIMINACIÓ POSITIVA A FAVOR DE LA DONA

-Això no obstant, no creu que és injust haver d'esperar quan els drets ja s'han reconegut i només cal aplicar-los?

-Naturalment, però el poder ningú no el regala. Això és evident: el poder l'has de lluitar i un poder que els homes han tengut durant segles no l'amollaran en una dècada. En realitat, tampoc no es tracta de conquerir cap poder, sinó de compartir-lo o, si més no, el nostre objectiu és que hi hagi una equiparació entre sexes. Per això des de l'Administració adoptem mesures de discriminació positiva cap a la dona per aconseguir reduir aquest temps i arribar tan aviat com sigui possible a una autèntica igualtat d'oportunitats entre homes i dones.

-Assolir aquest objectiu és més fàcil dins de la mateixa administració que no a l'esfera privada?

-No, no s'ho pensi. Sempre és difícil. A l'empresa privada ho és i molt, ja ho sabem, però a l'administració també. Els plans d'igualtat d'oportunitats que executa el Govern de la nació són, de fet, suggerències que es fan a les distintes administracions autonòmiques i locals, o als distintes estaments de la societat. L'Administració central només es pot obligar, i fins i tot a la pràctica ho ha de consensuar entre els diferents ministeris, a si mateixa i dins l'àmbit de les seves competències. I si això ja és molt difícil, imagini's fer arribar aquest suggeriment als ajuntaments o a les comunitats autònomes. En aquest sentit l'Institut de la Dona té reunions periòdiques, crec que bimensuals, amb tots els responsables de temes de la dona de les autonomies per coordinar les actuacions i optimitzar els recursos perquè, com pot ben bé creure, els pressuposts són sempre molts reduïts. Ara mateix es fa la campanya d'igualtat d'oportunitats, de compartir les tasques domèstiques i això s'ha de fer de manera consensuada perquè el missatge pugui arribar a tothom i sigui eficaç.

-Una campanya que, per cert, deu ser ben necessària a les Illes Balears?

-Sí, com a les altres comunitats autònomes. És el que deia abans: les diferències entre els comportaments socials d'homes i dones a les Illes Balears són molts semblants a la mitjana

estatal. Les dades són aquestes i els resultats es repeteixen una i altra vegada. Una recent enquesta sobre fumadors, per exemple, demostra que el nombre de dones que fumen s'incrementa i aquí a les Balears passa el mateix. Tampoc no hi ha diferències ni entre el nombre de dones que se senten acosades sexualment a la feina ni, de fet, en qualsevol altre dels grans problemes que afecten les dones. La nostra comunitat segueix unes pautes mitjanes en relació al conjunt de la població femenina espanyola.

COEDUCACIÓ CAP A LA IGUALTAT

-No hi manera d'avançar més aviat en la igualtat?

-Particularment seria el meu desig, però aquesta revolució social no es pot fer de la nit al dia. Miri... els nins d'ara ja s'eduquen sense discriminació de sexes i, per tant, tot fa pensar que aquest ambient de coeducació suposarà que unes i altres tinguin una igualtat d'oportunitats, però la realitat ens diu que la pràctica no és tan senzilla. D'altra banda tenguim en compte que també s'han de reeducar els professors, que no han estat formats en la coeducació, perquè l'ensenyament que imparteixen o les pautes de conducta que exemplaritzen davant els infants no siguin sexistes. I, en aquest sentit, no fa encara massa temps que l'Institut de la Dona imparteix classes de formació dirigides als ensenyants. D'altra banda els missatges

tampoc no poden ser exclusius de l'escola, sinó que han de ser al carrer, a la casa, a la televisió.. on sovint els missatges que hi ha són hostils a la igualtat entre sexes...Pensem, per exemple, en la publicitat. Són tantes les coses que s'han de canviar..! És, per tant, una tasca lenta, però que s'ha de fer progressivament... en tots els àmbits, és un altre exemple, el de les forces de seguretat, entre les quals l'Institut de la Dona també fa cursos perquè els agents atenguin adequadament les demandes presentades per les dones en casos de violacions, maltractaments, abusos.. No tan sols és en el sector dels docents on s'ha d'incidir. Ara mateix es concentren molts d'esforços en la denúncia de la publicitat sexista.

-El tema dels maltractament continua essent notícia.

-I continuarà essent-ho dissortadament..les denúncies van en augment i només són la punta de l'iceberg del problema real. Abans les dones no tenien centres on anar i ara les víctimes d'aquests delictes sí que en tenen. Les dones ja gaudeixen de la complicitat social per denunciar els casos i cada vegada hi ha més víctimes que decideixen fer-ho, però la violència que hi ha a la societat no desapareixerà fàcilment. La igualtat de drets encara es torbarà i, per això, aquí continuarem fent feina, a poc a poc, però convençudes que donam un servei que la societat necessita per avançar i fer un món cada vegada més just.

"Enriquiu-vos!" -cridaven els conservadors del segle XIX, picant l'ullet a la burgesia. Des de Marc Licini Cras a Silvio Berlusconi, els negocis sempre han estat la millor via de promoció social.

"Treballau" -diu Isabel Guitart a les mallorquines d'aquest segle XX que agonitza. El treball individual de les dones, afirma la gerent de la Confederació d'Associacions Empresarials de les Balears, ha estat la clau del seu alliberament. Que encara hi ha molt a fer? Ja pot ser, "però les revolucions no es fan en quinze anys, ni en deu"- prossegueix aquesta catalana que predica una ètica protestant infreqüent per aquestes latituds.

El treball dels individus és la font de la seva llibertat, qualsevol restricció del treball lliure és un atemptat a la llibertat, cap política social no és tan eficaç com la suma dels esforços personals. El dogma liberal contra el feminisme retòric. "Estudiau, treballau, sortiu de casa". Contra el verb protestar, el verb treballar, del llatí TREPALIARE: turmentar. Sort de mossèn Alcover!

La dona liberal

Entrevista a Isabel Guitart

per Antoni Llompart

-Com desembarcà en aquest món? Li ve de família?

-La meva vinculació al món empresarial és la d'una persona que acaba els seus estudis, cerca feina i la troba.

-No hi havia, doncs, cap influència familiar?

-No. La família no hi va tenir res a veure, en això.

-Però vostè prové d'una família d'empresaris.

-Bé, sí. I realment va ser perquè venia d'una família d'empresaris que vaig estudiar aquell master en economia d'empreses. També és cert que jo estava imbuïda d'un ambient familiar empresarial: mon pare tenia una empresa tèxtil a Terrassa i tot el meu entorn familiar és un entorn d'empresaris.

-A Catalunya, com a Mallorca, hi ha un règim matrimonial de separació de béns.

-Sí.

-I creu que això ha pogut influir en una major capacitat d'iniciativa econòmica de les dones?

-En això, Catalunya ha estat una avançada a tot Espanya. Però no únicament a causa del seu règim jurídic, sinó perquè ha estat una comunitat capdavantera en molts d'altres aspectes que feren que la dona s'incorporàs al món del treball molt abans que a altres zones.

No hi ha cap mena de dubte que el règim de separació de béns impulsa que hi hagi una independència econòmica de les dones. El règim d'associació a guanys, en canvi, és un règim de sotmetiment en molts d'aspectes. De tota manera, aquesta qüestió jurídica, si bé va poder ser rellevant en una època molt determinada, crec que avui dia ja no és significativa. No té sentit parlar-ne en un moment en què les dones estudien carreres universitàries al mateix nivell que els homes i, fins i tot, en algunes àrees són una amplíssima majoria de l'alumnat; en un moment en què les dones, per exemple, obtenen els millors resultats a moltes oposicions

-Ho volia comentar únicament des d'una perspectiva històrica.

-Sí, des d'aquest punt de vista pot haver estat un factor a tenir en compte. Però bé, crec que ha estat el superior desenvolupament econòmic de Catalunya, més precoç que a la resta de la

península, l'element que ha fet que la dona s'incorporàs al món de la feina abans que en altres comunitats.

"CONTINUA HAVENT-HI DESIGUALTAT"

-Quan es diu que la dona s'incorpora al món de la feina sol obviar-se que aquesta incorporació femenina al treball assalariat va tenir lloc d'una manera molt lamentable, en una inferioritat de condicions salarials i laborals respecte dels homes realment escandalosa, i que no va ser fins el segle XX que a l'Estat espanyol es protegí el treball femení. Creu, vostè, que aquestes desigualtats entre els sexes perduren, encara que el marc legislatiu hagi avançat moltíssim en aquest aspecte?

-Sí. Crec que encara hi ha una certa desigualtat. S'ha avançat molt als darrers anys i hi ha hagut per part de la dona un esforç importantíssim que em fa pensar que aquesta desigualtat, si més no en els aspectes econòmics i salarials, desapareixerà a curt termini. Perquè es demostra que la dona rendeix exactament igual que l'home i, per tant, aquesta discriminació no té raó d'esser. Quan la incorporació de la dona al món del treball no es massiva, crec que era "més fàcil" -entre moltes cometes- que produís aquesta desigualtat. Avui pens que això és molt més difícil: el qui ha de pagar, l'empresari, no mirarà el sexe del treballador, sinó els rendiments en un treball determinat. I com que s'ha demostrat que els rendiments són els mateixos, aleshores... Però bé, això no obstant, hem d'admetre que encara hi ha certes diferències.

-I aquestes discriminacions com es tradueixen, en condicions laborals, en salaris?

-Pens que són encara notables a les condicions de promoció dins el treball i, per tant, també a les condicions econòmiques del treball. Crec que hi ha encara el temor a les conseqüències que pugui tenir sobre el rendiment laboral el fet que la dona, encara, és qui s'encarrega majorment de les feines familiars, dels fills... I això és així per molt que des d'un ministeri es facin campanyes per promoure una relació equitativa a l'hora de les feines domèstiques. La dona té una doble jornada, clarament: la jornada de la casa i la jornada del treball. I per tant és possible que alguns empresaris, molts, a l'hora de promoure un individu a llocs d'alta responsabilitat puguin frenar la carrera professional de moltes dones pel fet de pensar que no dedicaran tanta d'atenció a la feina com un home perquè han de repartir les seves capacitats entre la casa i l'empresa. Tot i això, ja són moltes les dones que han escalat les posicions més altes del món professional. Tanmateix, aquest perjudici contra les dones parteix d'una base falsa, perquè s'ha demostrat que el rendiment és el mateix, independentment del sexe. Les dones han hagut de demostrar, per tant, que són capaces de dur la feina domèstica i el treball i, no obstant això, tenir els més alts rendiments laborals.

Isabel Guitart Feliubadaló és gerent de la Confederació d'Associacions Empresarials de les Balears (CAEB). Nascuda a Sabadell d'una família d'empresaris és llinceciada en Dret i Màster d'Economia d'empreses. Casada amb un mallorquí, viu a Palma des del seu matrimoni. Té tres fills.

LA LLAR, QÜESTIÓ DE RESPONSABILITAT

-Ha comentat les campanyes institucionals contra la discriminació a les tasques domèstiques. En molts d'ambients encara està ben vist -quan no està vist com un detall amable, pot ser excessiu- que un home digui a la seva dona, "t'ajudaré", quan no es tracta d'ajudar, precisament.

-Exactament! Ajudar, ajudar! Tothom agraeix les ajudes, però no es tracta d'un tema d'ajudes.

-Clar, no es tracta d'ajudar sinó de compartir.

-Més que res, diria que és una qüestió de responsabilitat! És un tema d'iniciativa. Es tracta que la dona no hagi de dir "ara fes això, ara fes allò"!

-Aquesta funció de sergent familiar, tan lamentable.

-Exacte! Es tracta que la iniciativa, la responsabilitat, a les feines domèstiques sigui també de l'home. Però vull dir que d'això en parlem ara, a desembre del 1994, però la realitat ja canvia: la situació de la dona, tant en la família com en el treball, a Espanya ha fet un tomb radical en un període de tot just vint o vint-i-cinc anys. El canvi ha estat vertiginós, perquè hem de tenir present que parlem de costums molt arrelats en la societat, d'inèrcies que no es trenquen en quinze anys, però som en el camí correcte: la conversa que ara mantenim d'aquí a vint-i-cinc anys no tindrà cap sentit, al nostre país.

"LA MATERNITAT ÉS UN DELS PRINCIPALS FACTORS DE DISCRIMINACIÓ"

-Ha afirmat que en moltes carreres universitàries, i en moltes d'oposicions a l'Administració pública, les dones obtenen el cinquanta per cent, o més, dels resultats positius.

-O més!

-Però això no té una correlació a l'empresa privada. Per què hi ha aquesta demora en l'àmbit empresarial en la promoció laboral de les dones respecte de l'Administració pública o del món universitari?

-Pel que li comentava abans: perquè l'empresari pensa que la dona, atrapada en aquesta dicotomia feina-fills i casa, diversificarà massa la seva atenció i no es concentrarà tant a la feina com un home. El problema ve per aquí. Però també hem de tenir en compte la qüestió de la maternitat, amb les baixes i els permisos corresponents. I aquesta qüestió s'ha d'abordar des d'una doble perspectiva: la perspectiva social i l'empresarial. Per un costat una societat necessita gent jove i aquesta gent jove és la dona que la du al món. Però per una altra part hi ha la productivitat i el rendiment de l'empresa, i això són dos factors que s'han de conjugar.

-I com podríem arribar a aconseguir-ho?

-En això també s'ha avançat: per exemple, el permís per maternitat tant el pot agafar l'home com la dona, tant el pare com la mare, encara que he de dir que socialment no està gens ben vist que el pare agafi el permís maternal. Però també hauríem de trobar una conjunció adequada entre l'empresa i la resta de la societat a l'hora d'afrontar les despeses econòmiques dels permisos per maternitat. No pot ser que

l'empresa continuï portant tot el pes econòmic d'aquests permisos.

La protecció de la maternitat per part dels poders públics hauria d'ésser efectiva també pel que fa a les responsabilitats econòmiques, perquè avui dia tot el pes d'aquest sistema de garanties socials recau sobre l'empresa privada. I quatre mesos d'abonar salaris a un treballador sense que l'empresa n'obtingui a canvi una rendibilitat en forma de treball és un pes ben feixuc, vist des d'uns termes objectius i freds. Perquè si per un costat està bé que els permisos per maternitat siguin llargs -i, fins i tot, com a dona hauria de dir que quatre mesos no em semblen del tot suficients- per un altre l'empresa privada no pot assumir les tasques de l'Administració.

I el fet que sigui l'empresa privada qui assumeix el pes econòmic de la maternitat la converteix, la maternitat, en un factor discriminador claríssim entre homes i dones. La maternitat és un dels factors de discriminació més importants que hi ha i no es resoldrà fins que l'Administració no assumeixi les seves responsabilitats en la matèria.

-Però més sovint les crítiques recauen sobre les empreses. Moltes d'al·lotes, per exemple, no gosen d'establir una família, de tenir un fill, perquè saben que si ho fan no els renovaran el contracte. Encara més, si aspiren a un contracte temporal, saben que no obtindran el treball si l'empresari sospita que tenen intenció de tenir un fill.

-Clar, i més ara que s'introdueixen molts de contractes de breu durada. Però aquest problema no existiria si l'Administració prengué una part molt més activa a l'hora de dotar econòmicament els permisos per maternitat.

-I no creu que aqueixa tendència a favor de la contractació no estable, que marca la dècada actual, impedeix la promoció social de la dona?

-Jo no crec que impedeixi la promoció social de la dona! Si la dona val, crec que la qüestió dels permisos per maternitat queda en un segon o un tercer terme. La qüestió és una altra si parlem d'una treballadora que té un rendiment passable, sense més qualitats, i una competència pel seu lloc de feina al seu entorn, amb aspirants que prometen un rendiment superior... aleshores sí que una situació de maternitat la deixa en posició desfavorable. Però a una treballadora que rendeix, no crec que ningú no deixi de renovar-li un contracte per una maternitat.

"EL MÓN ES FA DE CADA DIA MÉS PETIT"

-Serà fàcil organitzar famílies en un món sense contractes llargs?

-Sí, ens haurem de redissenar la vida. Però crec que en aquests moments no podem pensar de la mateixa manera que ho feien els nostres pares, que naixien en un entorn, hi maduraven, hi trobaven una feina estable, s'hi casaven i s'hi morien. Això ja és una fase de la història completament passada: no podem pensar que pugui continuar així. El món de cada vegada és més petit. Gràcies als avanços en les comunicacions i en els transports el món ja no és més gran que una pilota de ping-pong. Pensem en les autopistes de la informació, o en el fet que ara podem anar a l'altra punta del món en quinze hores i que en un futur no llunyà hi arribarem en tres hores. Ja no hi ha distàncies i els únics límits que trobam són els que ens marcam a nosaltres mateixos. Som part, a més, d'una unió europea i serà molt fàcil que els nostres fills

neixin aquí, a Mallorca, se'n vagin a estudiar a Anglaterra i treballin a Alemanya. I a partir d'aquestes pautes laborals la mobilitat sobre el territori serà molt major. I més enllà ja no parlarem únicament dels límits europeus sinó del món en conjunt. I aquesta mobilitat, òbviament, no hi serà únicament a l'entorn laboral sinó que també es reflectirà a la vida familiar.

-I vol dir que la dona no tindrà més "handicaps" en aquest món altament competitiu, almenys sense un canvi radical dels hàbits familiars i de la família?

-Ja li dic que en aquests moments sí que té més *handicaps*. Però ja hem notat que hi ha hagut avenços importants en tot el que són guarderies, serveis externs pel que fa a les labors domèstiques, bugaderies o menjars preparats que alleugereixen el que significa dur una casa. A més, no hem d'ignorar que la incorporació de la dona al món del treball ha significat una reducció important del nombre de fills i, per tant, de feina: no és el mateix educar dues criatures que haver de fer-ho amb cinc.

A més, en aquest context que descrivíem, a l'home no li quedarà més remei que afrontar els treballs domèstics en igualtat de condicions amb la dona. Afortunadament, la formació que reben els nins petits en aquest aspecte ja és molt diferent de la que rebien fa a penes vint anys. En dues generacions, la situació serà irreversible.

"LA FLEXIBILITAT LABORAL BENEFICIA LES DONES"

-La realitat de les condicions laborals, més que en la legislació general, es concreta en la negociació col·lectiva. Vostè creu que en la darrera dècada hi ha hagut un canvi en la consciència dels negociadors a l'hora d'abordar totes aquestes qüestions que afecten la condició femenina?

-Hi ha un tema que és molt interessant per a la dona, que és la flexibilitat de la feina pel que fa als horaris. De cada vegada

tendim més a uns còmputos anuals d'hores que, en una societat de serveis, donen uns resultats interessants.

Igualment, els contractes de treball a temps parcial són positius per a les dones, especialment quan tenen al·lots. Una dona amb tres infants difícilment podia combinar l'atenció als fills amb una dedicació laboral de vuit hores estrictes. Actualment aquesta rigidesa horària comença a desaparèixer i crec que això facilita que moltes dones s'incorporin al treball amb una certa dignitat.

-Vol dir que la flexibilització del mercat laboral beneficia les dones?

-Totalment! Bé, la flexibilització del mercat laboral beneficia tothom perquè beneficia l'economia. Però encara beneficia particularment les dones i ho fa d'una forma important.

"LES QUOTES FEMENINES EM SEMBLEN UNA DISCRIMINACIÓ DIRECTA"

-Parlem de "política", més enllà de la política real que ara comentàvem. Vostè és partidària de fer "polítiques de la dona" o pensa, com el president Cañellas, que això és "fer corralets"?

-En segons quines situacions és interessant que hi hagi plans de formació específics per a la dona. I en regions poc desenvolupades econòmicament sí que pot ser molt útil una política de la dona, perquè com més pobra és una zona més marginació femenina hi ha. Però en el nostre context, a Balears, on hi ha una incorporació de la dona al món del treball molt important, la més important de l'àmbit espanyol... Ara bé, si parlem de quotes, per exemple de quotes de representació dins els partits polítics, he de dir que, com a dona, això em sembla una discriminació directa. Aquestes coses s'han de fer, però no des de la norma, perquè si converteixes la incorporació de les dones als llocs de

responsabilitat en una obligació normativa sembla que promoguis les dones pel simple fet de ser dones i, per tant, no valories les seves capacitats.

Som, per tant, recelosa davant aquesta moda d'incorporar dones perquè sí, per "vendre", i recelosa dels percentatges. Perquè a més són uns percentatges injusts: si encara parlàssim del 50%! però admetre menys del 50% em sembla admetre una discriminació.

Em passa el mateix amb el dia de la dona treballadora: no hi ha un dia de l'home treballador. I a mi, tot això són qüestions que personalment no m'agraden. I no vull dir que en determinades situacions de discriminació importants, en determinats àmbits o comunitats aquestes actituds no siguin necessàries, però a mi no m'agraden.

"LA DONA RESOLDRÀ ELS SEUS PROBLEMES A TRAVÉS DEL SEU ESFORÇ PERSONAL"

-El dia de la dona treballadora té un sentit ben clar: tot aquest magma de discriminacions que hem comentat, que històricament són innegables i que encara perduren.

-Sí, però les discriminacions laborals que pugui haver-hi no es resoldran amb un dia de la dona ni amb un percentatge mínim als partits polítics. Jo crec que, realment, la dona trobarà la resposta dels seus problemes a través de si mateixa, de les seves actituds i comportaments com a dona, del seu esforç personal. Que no esperi cap dona que vengui ningú de fora a resoldre-li la seva situació.

Els fets ho demostren: qui ha fet l'esforç per millorar la condició de la dona no han estat els polítics, ni tampoc cap política determinada en favor de la dona. Qui ha fet l'esforç ha estat la dona a través del seu treball: és la dona que suporta la doble jornada, la dona és qui vol una independència econòmica i per això cerca una formació. El tema és claríssim: les dones treuen millors notes que els homes. Per què? Perquè els homes ja ho tenen tot resolt: la seva posició i les seves possibilitats no admeten discussió. En canvi la dona sap que haurà de guanyar-se una vida independent a través d'una professió. I per això estudia més, hi dedica més hores i obté millors resultats. I pens que les notes entre homes i dones tornaran a ser iguals el dia que no hi hagi discriminació, el dia que les dones ja no hagin de fer aquest sobre esforç personal gràcies al qual han remuntat la situació en què havien estat relegades.

Però, encara ara, les dones saben que hauran de demostrar feientment el que valen i que hauran de fer més feina i millor que un eventual competidor masculí. Si a això hi afegim el pes de la doble jornada ens adonarem de les dimensions dels esforços individuals que estan fent les dones en la nostra societat.

"LES DONES NO ENS INSTAL·LAM EN LA REIVINDICACIÓ CONSTANT"

-Deu ésser dur haver d'estar constantment reivindicant un marge d'igualtat, perquè la lluita no es produeix únicament en l'àmbit laboral sinó en el familiar.

-No es tracta d'una constant reivindicació. Si les dones protestem molt és perquè ens és consubstancial... Ha! ha!

-Ha, ha! Per ventura no he expressat bé el que volia dir.

-No! Simplement, les dones assumim que la situació és així i dins les nostres possibilitats feim el que podem fer per canviar-ho. Però tampoc no anam constantment obsessionades per la

vida pensant tot el dia que a la feina hem de demostrar que som les primeres i que a casa ens espera un dia molt dur. Simplement, sabem que ens ha tocat viure aquesta situació i la vivim així com podem. Sabem que al dia li falten hores per poder resoldre totes les qüestions pendents i que sempre anam amb la llengua fora. Aquest és, per ventura, el principal problema: que el dia se'ns fa molt curt, però t'hi acostumes i...

-... i tanmateix avançam.

-Sí, indubtablement, a Espanya hi ha hagut millores claríssimes. En un espai de temps curtíssim hem avançat cent anys d'història.

"HI CREC POC, EN L'ASSOCIACIONISME FEMENÍ"

-Tornem a la qüestió de les quotes. En aquest moment, de les 65 persones que formen la junta de govern de la CAEB, crec que a penes hi ha una dona o dues. Aquest percentatge respon realment a la proporció de dones empresàries que hi ha a la nostra societat o bé les dones estan infrarepresentades a la CAEB?

-Sí, certament hi ha un percentatge major d'empreses dirigides per dones en la nostra societat, però hem de saber que les empreses grans són dirigides per homes.

A Mallorca la dona té empreses i de cada dia són més les dones que, en acabar la seva etapa de formació acadèmica, opten per obrir una empresa. Aquí ho veim: a demanar informació per poder crear una empresa vénen més dones joves que no homes.

-I als cursos de formació que organitza la CAEB?

-Diria que els nivells d'assistència d'ambdós sexes estan molt igualats.

-I què en pensa de l'associacionisme femení? De l'Associació de dones empresàries, per no anar més enfora.

-Crec que aquesta associació va tenir, històricament, les seves raons per posar-se en marxa. Recordem que la situació fa vint anys era molt distinta: hi havia poques dones al front d'empreses i que les que hi havia tenien, per exemple, problemes per moure diners perquè aleshores es necessitava una autorització marital. La situació, per tant, no tenia res a veure amb l'actual.

-I avui, és encara necessària?

-Avui hauria de tenir com a funció primordial facilitar que moltes dones que acaben la seva formació i volen muntar una empresa puguin fer-ho.

Pensem que fer-se empresari és una sortida professional ben interessant. I en aquest aspecte encara tenim mancances educatives ben greus: la major part de la gent només es planteja col·locar-se a compte d'altri i n'hi ha ben pocs que tinguin iniciatives pròpies. I els educadors haurien d'ensenyar que, al món del treball, la màxima llibertat és la d'ésser empresari i portar un projecte a terme.

La d'empresari és encara una de les professions en les quals més pot realitzar-se una persona, i l'Associació de dones empresàries hauria de fer una tasca de sensibilització en aquest sentit. Haurien de fer veure a moltes dones joves que per aquest camí poden tenir una sortida.

-I de tota aquesta efervescència d'associacionisme femení, què en pensa? No hi veu de vegades interessos electoralistes?

-No! Tant com això, no! Però ja li dic que hi crec poc, en tot aquest món. En pens el mateix que li he dit sobre allò de les quotes o les celebracions específiques. Ho veig poc útil.

"LES REVOLUCIONS NO ES FAN EN QUINZE ANYS"

-Però no pensa que és útil que les dones s'organitzin com a grups de pressió dins de les associacions per evitar el que anomenaria "inèrcies masculines". Per entendre'ns: en algunes associacions, sovint, a l'hora de cobrir una vacant o d'encarregar una feina, encara pensam abans en un home que en una dona, pel simple fet que són homes els que ocupen els llocs de decisió i tenen tendència a triar abans persones del seu sexe.

-Naturalment que aquesta inèrcia pot ser una realitat. Però la gent s'adona que, sobretot en una societat de serveis, la dona funciona molt bé per les característiques que aporta: a l'hora d'establir relacions amb terceres persones, de treballar en grup, d'aportar una diferent visió dels temes, la dona aporta un actiu molt important i això es valora. La prova és que, si llegim diaris econòmics, a les pàgines que ressenyen els nous càrrecs de les grans empreses, les vacants cobertes en llocs directius, els nomenaments, comprovam que de cada dia hi surten més fotos de dones, i fa uns anys hi eren molt poc freqüents.

Les revolucions, en definitiva, no es fan en quinze anys i nosaltres hem corregut molt. L'esforç inicial, que és el més difícil, ja està superat i ara només ens resta la recta final.

-I en quants d'anys ens posarem al nivell de Noruega? Quan arribarem al cinquanta per cent de presència femenina als àmbits decisius de la societat, per exemple al Parlament?

-Home! Noruega és un cas totalment atípic. Es tracta d'un país amb recursos que li han permès muntar-se una societat del benestar, la societat del benestar per excel·lència, que ha proveït de tot tothom. I així, si per un costat ha aconseguit un cinquanta per cent de presència femenina al parlament, també pateix unes disfuncions econòmiques poc envejables. La pregunta és, a Espanya, quan aconseguirem una equiparació real i completa dels dos sexes? I jo crec que serà abans de vint-i-cinc anys.

"LA DIVISIÓ DE TASQUES VA FER-SE DE FORMA NATURAL"

-Per tant, l'estat del benestar ha estat més efectiu a l'hora d'impulsar la promoció social de la dona?

-Per un costat és possible que l'hagi impulsada, però per un altre ha passat una factura massa grossa. I pens que una cosa no compensa l'altra. La qüestió és una altra. Abans l'home sortia a caçar i la dona es quedava a casa amb els fills. I no hi havia parlaments ni normes que hi valguessin, en això. La divisió de tasques es va fer d'una forma natural, no hi va haver una lluita per decidir qui sortia o qui es quedava: la dona, com que era qui tenia els fills, es quedava a dintre. I avui es repeteix la història. La qüestió no rau tant en les normatives com en el fet que la dona ha de tenir una consciència clara que ha de formar-se per realitzar-se.

Aquest és el primer puntal de qualsevol societat: la formació. I és en la igualtat en l'accés a aquesta formació que haurien d'insistir els governs. Per sort, a Espanya, aquesta és una qüestió gairebé resolta, però a les societats subdesenvolupades la via és la mateixa: la formació. No es tracta d'injectar grans recursos econòmics, sinó, sobretot, de donar a la dona la possibilitat d'accedir a la formació. Perquè una vegada que una dona té una formació pot optar i decidir si vol sortir de la llar o si vol quedar-hi. La segona passa consisteix a saber que per tenir independència s'ha de sortir. Però la primera passa és la fonamental, no hi ha una altra via.

-I així com avui ja no val gran cosa la força física que hagin pogut aportar, en general, els homes, quina és l'aportació de les dones a la societat? Vull dir, hi ha aportacions, qualitats, específicament femenines?

-Sí. La dona aporta una sensibilitat que l'home no té. Aporta uns valors distints als masculins i complementaris. I aquests valors importen tant en la família com en l'empresa. I pens que, al final, en una societat activa que vulgui tirar endavant, és important que aquests dos caràcters distints, el de l'home i el de la dona, hi estiguin presents amb aportacions i valoracions distintes i complementàries en cada situació. Disposar d'aquesta riquesa de matisos a l'anàlisi de qualsevol qüestió és bo i és necessari, tant al nucli més petit, la família, com al més complex, l'empresa.

Del color de la carn

Entrevista a Maria Carbonero

per Gina Garcías

Amb el color de la carn, que a vegades és només un clar-obscur, pinta Maria Carbonero rostres que són un òval, dues taques que acusen una mirada profunda i molt trista i un altre traç per a la boca densa, madura com una fruita, tancada perquè ja ho ha dit tot. Amb el color de la carn, que a vegades és verd i groc i gris i pastós, Maria Carbonero pinta tota la ràbia que li surt d'esser viva, de situar-se al costat dels perdedors. Són quasi sempre rostres femenins, en primer pla, nàufrags de carícies embellidores, supervivents de totes les inclemències.

El color de la carn, que no existeix, que és a la vegada tots els colors, com li ensenyà el seu padrí pintor. Maria es tanca cada dia al seu estudi. I pinta i fuma. Fuma massa, entre traç i traç. Despulla els seus secrets quan amara la tela i fa que del magma surti el crit de la vida. I després mira amb sorpresa les cares que la miren. Rostres d'oli negre, de quietud fingida, que quasi sempre retraten la cara oculta de la dona.

-Com vares començar a pintar?

-El meu avi era pintor. Vivíem al mateix edifici i tenia el "pintador", que li deia ell, al darrer pis. Des que era molt petita l'anava a veure, i ell veia que jo tenia certa habilitat per al dibuix. Ell m'explicava coses, al seu estudi. M'explicava el moviment amb figuretes molt simples, de palets, ara una persona asseguda, ara una persona que bota a la comba... Més endavant m'ensenyava a fer bodegons, per exemple...

Aleshores jo era molt petita, tenia cinc o sis anys i era molt inquieta, molt nerviosa, i m'agradava molt anar a l'estudi del padrí, però també em vaig avorrir un poc, perquè jo volia fer color i el meu padrí no em deixava. Tenia una formació molt acadèmica. Em deia, més endavant, més endavant... Però m'explicava coses molt curioses i que jo ara, amb la perspectiva dels anys, ja comprenc. El meu avi feia sobretot retrats, i un dia jo li vaig demanar quin era el color de la carn, i ell em va dir que no existeix. Que tot depèn de la llum i que, aleshores, per fer una cara es poden emprar els verds, els grocs, els vermells... Jo era molt menuda i no entenia res. Als 12 anys em varen regalar la primera capsa de pintures. Llavors el que feia

era copiar Modigliani. M'agradava molt. Després del batxillerat em vaig matricular a Arts i Oficis. Més endavant vaig agafar professors particulars. Després vaig anar a Barcelona. A l'Escola Massana i a Belles Arts. El primer curs va ser un poc caòtic. Hi havia molta confusió. Record que aquell curs vaig fer primer l'opció conceptual, després la neoplàstica i després em vaig aficar a l'opció clàssica. Però Barcelona era una ciutat molt enriquidora, en aquells anys. Vaig conèixer molta gent interessant. Em varen obrir els ulls.

-L'opció de dedicar-te a la pintura et va venir donada des de la infància. Com per inèrcia?

SEMPRE AMB EL LLAPIS A LA MÀ

-Sí. Sempre. Mira'm, sempre amb el llapis a la mà, sempre dibuixant, encara que siguin burots. Clar. Jo no m'ho havia plantejat al principi com una cosa seriosa. Però a la vegada mai no havia deixat de fer cosetes. Tenc quantitat d'albums dibuixats, amb moltes cares. En aquell temps ja feia cares. Sempre m'ha interessat molt l'expressió humana, ha estat quasi una obsessió.

-Per què vares tornar a Palma?

-La meua idea inicial era anar a París o a Nova York. Pura

Maria Carbonero va néixer a Palma l'abril de 1956. Aprengué a pintar amb el seu padrí. Després copià Modigliani i després estudià Arts i Oficis a l'Escola Massana de Barcelona i Belles Arts a la Universitat de Barcelona. En 1982 va fer les primeres exposicions, una individual a la Galeria Joaquim Mir de Palma i una altra col·lectiva a La Pelaires. Des de llavors ha exposat també a Madrid, Barcelona, València, Sevilla, París, Dusseldorf, Frankfurt, Washington i Tokio. Ha participat a la fira d'ARCO des de 1985. Ara prepara una nova exposició que es farà a Frankfurt la pròxima primavera i a Milà a la tardor. No serà fins després que mostrarà les seves peces a una exposició individual a Palma.

ingenuïtat. Jo necessitava guanyar doblers. Els meus pares ja m'havien pagat els estudis a Barcelona i no podia demanar-los més. Per això vaig tornar a Mallorca.

-La teva pintura és el resultat d'una introspecció en un món molt personal o és un espai per a la reacció davant la història que t'envolta?

-Jo crec que és una síntesi de les dues coses. Evidentment, quan estàs concentrada surt una cosa visceral. És com un vòmit. Davant una tela jo no tenc mai un plantejament previ, ni faig cap esbós, ni pens com serà al final. Va sortint a la vegada que la vaig treballant. Sempre hi ha un punt de partida, decidir si serà una figura o una cara, per exemple. Però després aquella cara va girant, va canviant. És un procés d'elaboració i rectificació contínua. Mai no sé com acabarà el que he començat a pintar.

SENSE LITERATURA

-Durant una època tu has mostrat una curiositat quasi exclusiva pel personatge femení, saps el motiu?

-Mai no he sabut trobat una resposta molt clara. Sé que no vull fer massa literatura amb la pintura, ni contar massa històries. M'interessen els personatges perdedors. Quan mir els meus quadres pens que, en el fons són personatges un poc perdedors. I el fet que siguin dones... no ho sé, pot semblar un doi, però crec que plàsticament sempre m'han donat més joc. Des de petita treballava sempre més les cares de les dones. Certament no sé ben bé per què.

-I per què has dibuixat tant aquelles dones suburbials, de barra de bar obscur, de profundes ulleres, d'expressió desenganyada?

-No he volgut fer cap crida d'atenció cap a aquest tipus de dones, no és una opció, diguem, política. Tal vegada, inconscientment sí, però no és premeditat. En el punt que estic ara, pens que m'interessa el llenguatge de la pintura per la pintura mateixa. La temàtica són cares, són personatges que tenen una postura i que volen dir

qualque cosa. Però el que m'agradaria a mi, el que pretenc és que l'espectador pugui veure, a través de les mínimes pautes que li pugui donar, que pugui sentir un poc el que jo he pogut sentir en el moment de pintar la figura, sense que faci falta cap referència a si hi ha una copa, o si hi ha un sofà, o si aquesta dona té un ventall o no el té. Ha arribat un moment que he volgut emprar únicament els elements essencials i dir, només amb ells, el màxim possible. Vull que sigui l'espectador el que construeixi una història a partir del personatge que jo li present.

-Fa uns anys vares fer una exposició a París i un comentarista

que t'acompanyà va dir de tu una cosa així com que darrera aquest rostre infantil, dolç i tímid s'amaga una força primitiva, apassionada, molt sensual, també de dona que ha viscut i ha patit molt.

-No té res a veure. El físic a vegades enganya. Jo crec que som una persona bastant forta. El cervell és el que mana. Les contradiccions són sempre amb mi, i aquesta n'és una. Li passa a molta gent, que em diu, "ah, però tu ets Maria Carbonero, m'imaginava una dona molt més madura, o més gran, més alta..." Jo pens que la vida ens va marcant, i jo som el resultat de molta feina, molta, i de molta disciplina, i d'haver après dels grans mestres. Jo he vist molta pintura, he treballat molt i després d'assimiliar tot això he procurat treure tot el que jo don de mi mateixa.

PINTAR AMB RÀBIA

-Sí, però no acabes de contestar la meua pregunta. La teua pintura és cada dia més austera, vas al que és essencial, renunciïs als detalls que poden distreure, i fas uns personatges amb una profunditat molt forta, amb una gran càrrega emocional. Jo et deman, que s'amaga darrera d'aquests personatges?

-No ho sé dir. És el que em surt. Sempre m'he fitxat en els personatges un poc sòrdids, un poc marginals. Són els que m'atreuen. Crec que una mirada pot dir molt, els gestos de les mans... Jo som molt observadora... I què s'oculta? Tal vegada molta ràbia. Quan no pint amb ràbia no estic massa bé. Això és una cosa clara. I quan tenc ràbia, es reflecteix, evidentment, i és quan surten les coses que més m'agraden.

-Ràbia de què?

-Uf, de moltes coses. Ràbia de la pintura mateixa, de mi mateixa, de qüestions personals, socials...

-I com expliques l'absència, pràcticament total, de personatges masculins?

-Darrerament n'he fet un parell, però no m'atreuen tant, pictòricament parlant, com els personatges femenins. El femení em dóna molt més joc. Però, vaja, he fet el personatge del torero, que em va funcionar molt bé i, mira, (assenyala un quadre a mig fer) aquest també ho és. Ara estic fent gimnastes. Potser siguin un poc ambigus, només les cares, sense cabells, és difícil d'endevinar si són homes o dones, però estic fent alguns personatges masculins.

LA VIDA I LA LLUITA

-Fa uns anys vares fer una sèrie sobre els toros, i en aquells quadres, l'home, personificat en els toreros, era associat a la sang, a la violència...

-Jo vaig arribar a fer la sèrie dels toros quan estava molt marcada per l'escola americana. Era una abstracció total... Feia taques negres, amb els colors primaris, que al principi varen ser una obsessió per a mi, els vermells, els negres, els grocs, els blaus... Aleshores, un dia, mirant una "corrida", vaig veure que allò era un punt de partida molt bo per fer les composicions que jo volia fer... El bou era la taca negra, el groc era l'arena, el vermell el capot... Però a cap moment no m'ha agradat la violència. La tauromàquia sí. Quan la vaig entendre se'm va posar la pell de gallina... Jo no vull entrar en la polèmica sobre la festa dels toros. El meu interès no era el de la violència o la sang, sinó un altre.

-Sí, però justament quan entres en aquell món més primitiu de la lluita, de la vida, és quan apareix a la teva pintura el personatge masculí.

-És que jo no ho he pensat mai això, no crec que tenguí res a veure. Jo veig els meus quadres com el resultat d'una mirada fotogràfica. Veure els toreros, les gitanes, els subalterns, quan surten a la plaça... Són una mica els perdedors. En aquella època, eren els anys 85 i 86, eren unes coses expressionistes, ara ja faig personatges més depurats, més intimistes, més d'una peça.

-Passar tot el dia sola, pintant a l'estudi, és molt dur? No es perd la capacitat per a les relacions amb els altres?

-Jo valor sobretot l'amistat. Però som una persona de pocs compromisos, amb l'excepció de la pintura. M'agrada estar tota sola, som molt individualista, m'agrada molt fer la meva vida.

DIBUIXANT POEMES

-Amb la pintura pots expressar coses que altres llenguatges no saben dir?

-La pintura és un llenguatge molt propi, molt diferent dels altres. Tal vegada al que més s'atraca és a la poesia.

-Es pot aconseguir amb la pintura una sinceritat expressiva que amb altres llenguatges estaria vedada, per impúdica? Em refereix a les expressions de les cares, a les històries que sembla que hi ha darrera alguns personatges?

-Jo no ho veig així. Són personatges hieràtics, a vegades freds, a vegades sembla que diuen coses... En ocasions, quan els mir pens que ells també miren, però no són impúdics.

-A mi m'agrada una definició que diu que una obra d'art és allò que mai no et canses de mirar.

-Bé, jo crec que per entendre una obra d'art ha d'haver-hi un aprenentatge previ, com per a qualsevol altra cosa. Jo record quan vaig descobrir Joan Miró, i se'm va posar la pell de gallina. Va ser una de les poques vegades que he tenguut una sensació així, a mi no se'm posa molt sovint la pell de gallina, darrerament, sobretot... Però crec que tot requereix un aprenentatge, i aprendre a mirar implica un esforç. És curiós. Hi ha vegades que pareix que tothom creu que té dret a opinar sobre la pintura, a dir la seva. Sembla fàcil, perquè és més accessible. En canvi no tothom s'atreveix a opinar sobre la literatura, o sobre la música...

-Et molesten els crítics o els comentaristes que omplen fulls amb construccions literàries inintel·ligibles sobre la pintura?

-Al món de la pintura hi ha hagut molt de viu, que no ha fet l'esforç necessari d'aprendre a mirar. S'ha de saber mirar, no només els quadres dels museus, també anant pel carrer, mirar els edificis, per exemple. S'ha d'aprendre, per opinar. I hi ha crítics d'art que més valdria que se n'anassin ca seva. També hi ha hagut els darrers anys un esclat de pintors i galeristes i gent

que deia que tot era bo... Hi ha hagut un cert caos, que al final ha estat com una embafada, com un avorriment. Ja és hora que la gent sigui més sincera. Hi ha hagut massa mimetisme, fins ara.

EL FELIÇ ESFORÇ DE PINTAR

-Quin és, ara l'impuls vital que t'anima a pintar?

No ho sé, és una cosa intrínseca, totalment visceral. Una necessitat. Si estic dies sense fer feina no em trobo a gust. En canvi, obtenir un resultat satisfactori després de dies de fer feina és una compensació molt grossa.

-El debat sobre la funció de l'art ja està passat, ja no té sentit?

-Mentre una obra d'art pugui, al manco, produir un plaer, ja està justificada. El plaer és una justificació suficient.

-Quina relació tens amb una obra acabada? Guinovart em va dir un dia, a una entrevista, que pintar un quadre no tendria cap sentit per a ell si no hi hagués algú que el volgués mirar.

-Quan he acabat una obra i realment m'agrada, gaudesc molt de mirar-la. No necessito ningú més. Fins i tot a ca meua tenc quadres meus, la qual cosa ja és una mica forta, perquè arrib de l'estudi i torn a veure obres meves a casa... No són tots els pintors, que ho vulguin fer així. Però així i tot, la relació més intensa que jo tenc amb la pintura es produeix a un altre moment. Quan jo gaudesc realment és quan treball. En canvi, l'obra acabada m'agrada sobretot per poder comprovar l'evolució que vaig fent. Mir quadres pintats fa tres anys o quatre i eren cares, eren figures, però que diferents! Llavors també es crea una altra relació, hi ha quadres que et cauen, quadres que et fugen...

LA SEPARACIÓ

-Vendre un quadre és moltes vegades no tornar mai més a saber d'ell. És un drama que per poder viure de la pintura t'hagis de desprendre d'allò que tal vegada és l'expressió més absoluta de tu mateixa?

-No, no és dramàtic. Per a mi seria dramàtic fer coses que no tenc ganes de fer i si no pogués viure de la pintura segurament hauria de fer altres coses. Per tant, no pens això. Quan qualcú compra un quadre meu m'agrada molt que el pugui tenir i gaudir-ne a ca seva. No tenc aquesta relació tan íntima amb la meua pintura. M'agrada que a la gent li agradi i se l'en dugui.

-Hi ha trampes, corrupcions, al món dels marxants, dels mecenes, dels intermediaris? Et sents confiada amb ells?

-Confiada? Jo pens que així com està el món seria ideal funcionar un tot sol. Però està claríssim que això és una roda i si entres en el joc ho has de fer amb totes les conseqüències. I si no hi vols entrar t'automargines. Tot això t'obliga a fer coses que a vegades són antagòniques amb el fet d'estar aquí, vuit hores tancada a l'estudi, amb la pintura. Que són antagòniques amb mi mateixa. Són mons totalment diferents. Però, és així.

-És una claudicació veure convertida la teva obra en dipòsit per als especuladors, en moneda de canvi, en una forma de blanquejar doblers negres?

-Avui en dia aquests sentimentalismes ja no tenen massa sentit, saps? No té res a veure, per a mi, el fet d'estar aquí, a l'estudi, pintant, i treure de mi tot el que jo tenc, amb aquest altre món del mercat. No té res a veure. Són dos mons diferents.

-I et sap greu que, malgrat els museus i les sales d'exposicions, la pintura continuï essent un plaer intel·lectual per als poderosos?

-Això no és així. Les exposicions estan obertes a tothom, i hi ha públic de totes castes. Quant als preus de les obres només puc dir que els determina el mercat, i jo no hi entr, no puc dir si hi estic d'acord o no. Jo pens que són elitistes, evidentment que ho són, però els posen uns altres. Ja sé que és injust. Però també feim cartells, obra gràfica, que és assequible. I a mi em dóna molta alegria quan veig que hi ha gent jove, estudiants, que la compren a terminis, que realment els interessa. I veure que es van aficionant, que després ja poden comprar una obra original, major... L'art no és només per als col·leccionistes poderosos.

-Has tingut mai temptacions de fer obra més assequible, més accessible, com grafisme, fins i tot còmic?

-La pintura requereix molta dedicació. Però també m'agradaria fer escultura, fer disseny, el cinema també m'interessa... No tenc temps.

-Et plantejes què faries, si haguessis nascut trenta o quaranta anys enrera?

-Pens que m'hagués estat deu vegades més difícil pintar. No sé si m'hauria resignat.

L'ESFORÇ AFEGIT

-Hi ha una sensibilitat femenina, diferent de la masculina?

-Pens que efectivament hi ha dues sensibilitats diferents, ni millors ni pitjors, diferents. Pens que una dona sempre ho té tot més difícil que un home. Que ho ha de demostrar tot molt més. Però pens que les dones han d'anar a lluitar al mateix terreny que els homes, que no han de fer racons diferents. A vegades m'han proposat fer exposicions de dones. Jo estic en contra de tot això.

Perquè crec que és una manera d'automarginar-se que no té sentit.

-I en el tracte, has notat diferències?

-No, no em puc queixar. Encara que sempre he tingut la sensació que havia de demostrar més el valor de la meva feina, que al principi se'm mirava amb reticències. Hi ha més expectació, més reticències, davant el treball d'una dona.

-Ara ja hi comença a haver moltes dones a la literatura, per exemple. Però en canvi, la música i la pintura sembla que continuen sent camps essencialment masculins.

-És possible, però també surten dones amb molta força. És una qüestió de temps, però la igualtat s'acabarà imposant. De totes formes, jo no tenc un sentiment de reivindicar-me constantment com a dona. Jo em sent una persona, i em basta.

-Aquests personatges que pintes ara, tan essencials, tan sintètics, tan ambigus fins i tot des del punt de vista dels trets sexuals, els expliques així?

-Sí. Tal vegada és el que parlàvem. Molta gent en veure alguns d'aquests quadres em demana, què és, un home o una dona? I això què importa! Mira el quadre!, els dic. No conta cap història. Mira, i digués si t'agrada o no t'agrada!

-Són ascetes, personatges essencials.

-Exacte. És el que ara m'interessa.

La Clau d'ONA

PER ENTENDRE EL PRESENT, PER OBRIR EL FUTUR

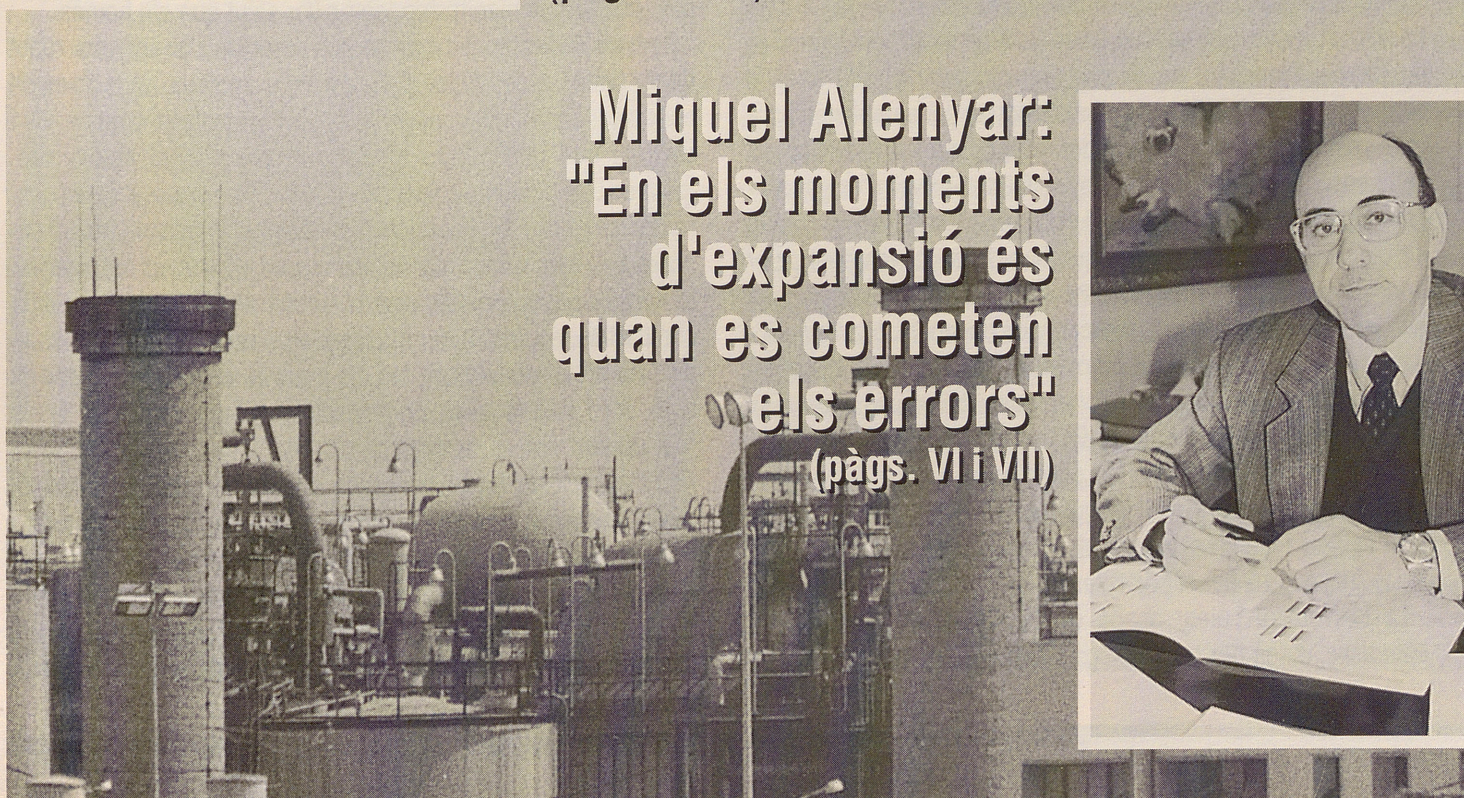
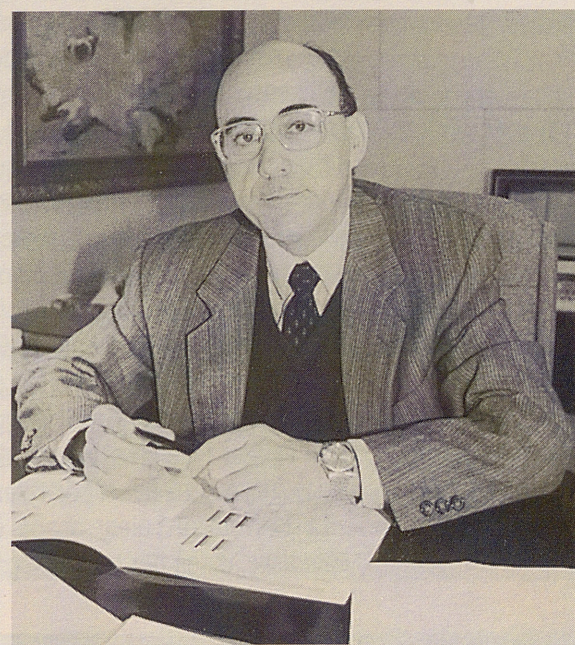
El Govern presenta la proposta de règim especial i demana el consens

(pàgs. IV i V)

Quan assolir la
igualtat sembla tasca
de "super-women"
(pàgs. II i III)

Miquel Alenyar:
"En els moments
d'expansió és
quan es cometen
els errors"
(pàgs. VI i VII)

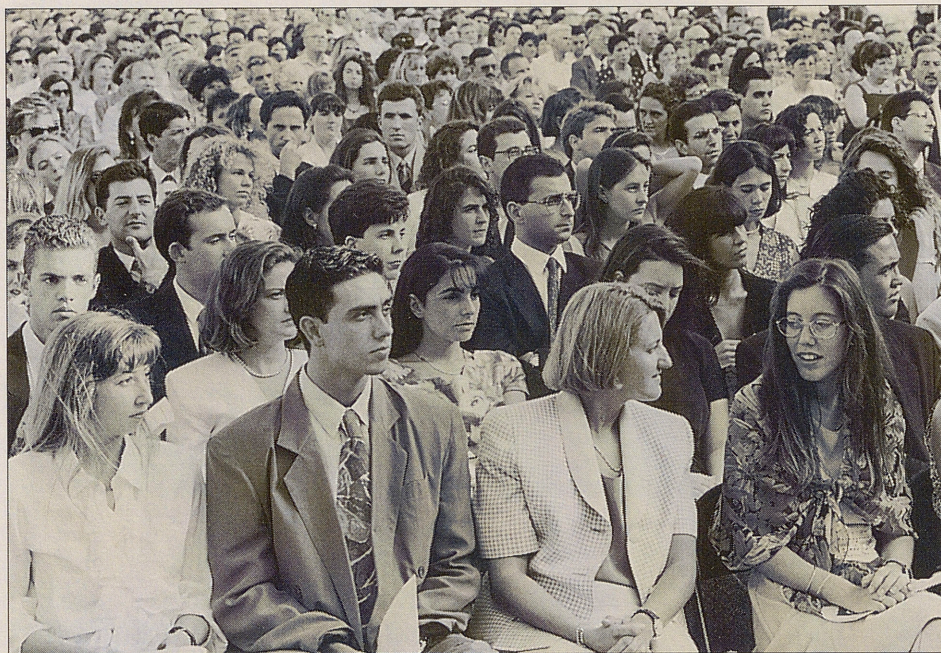

Quan assolir la igualtat sembla tasca de "super-women"

Joves, maternals, atractives, competitives i equilibrades

Gina Garcías

El debat sobre la igualtat de les dones a la societat moderna encara no ha conclòs. Només ha canviat els seus termes. Ara ja no es planteja com a element de discussió la noció intel·lectual d'igualtat, perquè és una qüestió afortunadament assumida per

Alumnes de la UIB a un acte acadèmic.

les lleis des de la promulgació de la Constitució. Ara el debat es planteja al nivell de la vida quotidiana.

Ara i aquí, perquè una dona pugui assolir un nivell de satisfacció personal i de reconeixement social semblant al dels homes, ha de vèncer quotidianament una triple batalla: ha de complir suficientment els seus deures familiars com a esposa, companya, mare i fins i tot filla. Ningú no li ha de poder retreure que deixa de banda la família per ambició professional. També ha de competir satisfactòriament a l'àmbit professional. Ningú no li ha de poder retreure que perquè és dona té un rendiment inferior al de l'home. Finalment ha de procurar mantenir el seu atractiu sexual, i a partir dels 30 anys s'ha d'esforçar per semblar sempre més jove. Ningú no li ha de poder retreure que ha renunciat als seus encants per ser com un home. Quan el nivell d'exigència - i fins i tot d'intransigència - social sobre un grup és més gran que sobre els altres, quan el preu que han de pagar les dones per aconseguir la plena integració social és superior al que paguen els homes, és que a la vida real continua havent-hi discriminació.

Joves, guapes, atractives però fidels. Un punt atletes, també romàntiques, però pràctiques. Informades, lluitadores, que no es deixin trepitjar, però que no perdin la feminitat. Que els seus fills no les estranyin, però que no posin excuses a la feina. Que estiguin en tot, però que no tinguin mal de cap. Que duguin una vida estressant amb el somris als llavis, la serenitat als ulls, i la líbido inalterada. Aquest és l'ideal.

La Universitat balear acaba de fer públic el primer estudi estadístic, dirigit per la psicòloga Esperança Bosch i patrocinat

per l'Institut de la Dona del ministeri d'Afers Socials i la Comissió Interdepartamental de la Dona del Govern balear, on els ciutadans de les Illes confessen les seves intimitats domèstiques. L'estudi revela que les dones estan bastant insatisfetes del paper que se'ls ha adjudicat. La majoria pateixen, és a dir, en són conscients i els sap greu, d'un nivell d'estudis i cultural en general inferior als dels homes amb els quals conviuen, que els impedeix opinar, participar, sentir-se elles mateixes a l'àmbit familiar, i trobar feina i pujar als nivells de direcció a l'àmbit laboral i professional. També moltes de les que fan feina fora de casa es queixen que en tornar a ca seva, el treball domèstic i l'atenció als fills són per a elles responsabilitats pròpies, mentre que els seus homes, quan hi participen, ho consideren una gest de generosa ajuda cap a elles. Denuncien, per tant, a tenir la meitat de temps lliure que els seus marits. El matrimoni es mostra, segons aquestes dades, com un àmbit limitador de les possibilitats personals de moltes dones, com un espai que els adjudica una segona jornada de treball no reconeguda socialment. Com una estructura jeràrquica on la seva personalitat és infravalorada, pels seus homes i a vegades també pels fills. De fet, les estadístiques mostren que els homes fadrins i vidus són els que tenen més problemes psicològics i que, en canvi, les dones fadrines i vídues no en tenen tants com les casades.

Les dades de l'estudi de la Universitat expliquen també que pràcticament totes les dones de les Balears són molt conscients que sobre elles penja un "sostre de vidre" que traspassa i transgredeix la legislació igualitària, i trunca les seves possibilitats de desenvolupament personal i social en condicions d'igualtat amb els homes.

De fet, tot i que quasi el 40 per cent de les dones fan feina, només una minoria arriba als nivells de direcció a les empreses públiques i privades o a les institucions. Als sindicats, la representació femenina als òrgans de direcció no supera en cap cas el 25 per cent. A les institucions polítiques de les Illes és inferior al 20 per cent. A la Universitat és del 29 per cent. Al conjunt de col·legis professionals, inferior al 15 per cent. A la banca i a les grans empreses, pràcticament nul·la.

Les enquestes mostren un retrat en blanc i negre del sexisme quotidià que impera a les Balears més enllà dels discursos i dels textos legals, un sexisme que les dones perceben com un pes afegit a la seva condició social. El consum de psicofàrmacs - especialment antidepressius i somnífers - és superior a les dones, que també manifesten tenir pitjor salut que els homes.

Però les dades mostren també que no existeix un sol retrat robot de les dones de les Balears. Es perfilen, almenys, dues línies de conducta. Les dones majors de la part forana mallorquina -que són les que major grau d'insatisfacció personal manifesten- mostren una actitud passiva cap al futur. Rebutgen el feminisme i consideren que les dones no han d'aspirar a llocs de responsabilitat. Les més joves i que habiten nuclis urbans, es manifesten, al contrari, convençudes que el treball domèstic és una feina compartida, aspiren a ser independents econòmicament i competents professionalment. No els espanta el poder i s'associen més, tot i que la seva perspectiva continua sent més la de "col·laborar" que la de dirigir.

La frustració de moltes dones, és, segons les autores de l'estudi de la Universitat, un element per a l'optimisme. Quan una situació de desigualtat es posa en crisi és que hi ha condicions perquè aquesta situació canviï. De fet també els homes canvien els seus hàbits. El camí cap a la igualtat té vectors entrecruats. I si els homes han de fer un espai a la vida pública perquè la democràcia

-en el sentit més ple de la paraula- abraça també el gènere femení, també les dones han de fer un espai als homes perquè compartixin els drets i els deures de la vida familiar i domèstica.

La història ha demostrat que el masclisme no té ideologia en el sentit estrictament polític de la paraula. Ara que les condicions materials -els avanços tècnics i científics- han permès les dones sortir de l'estret recinte domèstic, de l'estricta funció de mantenir i reproduir l'espècie, no hauria de ser l'estreitor moral dels homes la que els volgués impedir desenvolupar-se sense traves a una societat plenament democràtica ■

NIVELL DE SATISFACCIÓ EN RELACIÓ A LA DISTRIBUCIÓ DE LES TASQUES DOMÈSTIQUES

Nivell de sat.	Homes	Dones
Molt sat.	28%	19%
Un poc	40%	36%
Indiferents	19%	16%
Insatisfets	4%	15%
Molt insatis.	1%	7%

Font: Universitat de les Illes Balears.

NIVELL D'ESTUDIS

Nivell	Homes	Dones
Analfabet	1,5%	2,9%
Sap llegir	15%	20%
E. primaris	32,6%	37,6%
FP 1 grau	4,5%	5,5%
FP 2 grau	3,1%	2,8%
Batxiller El.	11,9%	8,3%
Batxiller Sup	15,8%	10,5%
Univers Mitg	6%	7,7%
Univers. Sup	8,3%	4,2%

Font: Universitat de les Illes Balears.

DISTRIBUCIÓ D'ALGUNES TASQUES DOMÈSTIQUES PER HORES SETMANALS

Tasca	Homes	Dones
Fer net	1 hora	8 hores
Ecurar	1 hora	5 hores
Rentar roba	0,2 hora	4,4 hores
Comprar alim.	1,5 hores	3,8 hores
Fer menjar	2,3 hores	1,2 hores

Font: Universitat de les Illes Balears.

Noves llinceciades universitàries. Suficient per competir en igualtat?

HORES SETMANALS D'ATENCIÓ ALS INFANTS, PER SEXES

Nº hores	Homes	Dones
0-7	23,90%	9,50%
8-14	23,40%	12,8
15-21	20%	15%
Més de 22	33%	60%

Font: Universitat de les Illes Balears.

ESTADÍSTIQUES

VENDES DEL COMERÇ MINORISTA A LES ILLES BALEARS

1987	296.119'1	milions de pessetes
1988	329.601'0	"
1989	361.568'2	"
1990	384.412'5	"
1991	407.046'8	"
1992	431.085'0	"
1993	459.193'7	"

Font: AFEDECO (estudi realitzat per M.Alenyar)

Sóller: un PGOU conflictiu

L'ordenació territorial continua essent la principal causa de conflictes polítics de les Illes. El darrer cas, almenys en el moment de tancar aquesta edició d'ONA, és el del Pla General d'Ordenació Urbana de Sóller, que és contestat des de tots els costats. La CAEB ha fet una al·legació perquè creu que el planejament és massa restrictiu, mentre que una massiva manifestació (més d'un miler de persones a una població que gairebé no supera les deu mil) feia evident una greu preocupació pel futur de la vall que ben aviat, a causa del túnel, trencarà un esplèndid aïllament amb el qual generacions i generacions de sollerics havien après a conviure.

Segons els manifestants el Pla preveu un excessiu desenvolupament urbanístic, la qual cosa pot fet malbé el patrimoni natural i arquitectònic de Sóller, ambdós de gran originalitat en el conjunt de Mallorca. En total el PGOU ha rebut prop de cinc mil al·legacions, un autèntic rècord que pot obligar a la revisió global de la proposta aprovada inicialment per l'ajuntament, i ha provocat la dimissió del regidor d'urbanisme ara fa unes setmanes.

En qualsevol cas i davant la relativa imminència de l'entrada en funcionament del túnel, Sóller i tota la vall necessita un planejament que impedeixi els abusos que inevitablement es cometran si el PGOU no és suficientment respectuós amb l'entorn i amb el patrimoni cultural.

El Govern presenta la proposta de règim especial i demana el consens

El projecte de llei de règim econòmic i fiscal de les Illes Balears ja és al Parlament balear on haurà de ser debatut i, en el seu cas, consensuat fins allà on sigui possible per poder ser defensat, quan arribi el moment, davant el Parlament de l'Estat. Segons el Govern la proposta pretén una reforma del model econòmic de les Illes que corregeixi desequilibris i eviti la dependència absoluta del turisme.

ONA

"La insularitat balear genera un conjunt de desavantatges, que s'han de corregir o compensar, i que afecten, entre d'altres àmbits, el transport, les telecomunicacions, la producció de recursos naturals, el subministrament de matèries primeres i productes de necessitat i el cost dels serveis i de les infraestructures. Circumstàncies totes elles que coincideixen en

Els transports i les telecomunicacions, eixos de la proposta de règim fiscal especial.

un mateix efecte econòmic: un considerable increment del cost de les activitats productives desenvolupades a les Illes Balears". Aquesta, juntament a l'implícit reconeixement que el model econòmic ha tocat sostre i que cal reformar-lo per evitar-ne la fallida, són les raons exposades al "projecte de llei de règim econòmic i fiscal de les Illes Balears" que el Govern balear presentà a finals de novembre i que el Parlament haurà de debatre pròximament per, si aconsegueix el grau de consens suficient, ser traslladat al Parlament estatal.

En ocasió de la presentació del projecte el conseller d'Economia, Jaume Matas, explicà que una fiscalitat especial com la proposada permetrà, en primer lloc, arribar a la "conscienciació general del ciutadà de les Balears i, en conseqüència als seus representants polítics, sobre l'especificitat de l'arxipèlag", la qual cosa significarà dotar la societat d'un nou dinamisme capaç de crear àrees de negoci que no la facin tan dependent del turisme

i, sobretot, que siguin competitives en igualtat de condicions amb el continent. I, d'altra banda, segons paraules del conseller, perquè "hem de protegir el nostre territori solidàriament" la qual cosa vol dir un reordenament que protegeixi l'entorn però que no deixi de banda les infraestructures i que modernitzi el sistema productiu de les Illes.

CORREGIR DESEQUILIBRIS

Els lectors d'ONA ja varen poder conèixer un ventall prou ample d'opinions sobre el futur règim especial que, varem entendre que no quedaven desvirtuades per la manca d'informació que aleshores hi havia sobre el projecte del Govern. La major part dels dubtes quedaven reflectits, ja en aquell moment anterior a la proposta formal, sobre la desconfiança en un Govern que ha contribuït decididament a la darrera fase dels desequilibris que ara diu que vol corregir mitjançant el règim especial. En aquest sentit i de cara a aconseguir l'esperat consens que doni força al projecte davant Madrid el text que justifica el projecte és prou autocrític: El model turístic de les Illes Balears "ha produït clars desequilibris en la dotació d'infraestructures, una concentració estacional de les activitats productives i, el que suposa el més greu efecte, una excessiva especialització de l'economia productiva en el sector de serveis turístics, que forma l'àmbit més dinàmic de l'activitat general però que, al mateix temps, comporta una alta concentració de riscos en un terreny que, precisament, es caracteritza per la seva extraordinària sensibilitat i dependència de l'evolució de l'economia europea i de l'estabilitat política dels mercats alternatius".

Davant aquesta situació el projecte proposa un conjunt de mesures que "d'una manera clara i decidida -diu el text- ajudin a canviar les circumstàncies exposades, de manera que conciliïn el manteniment del sector turístic en els nivells actuals de productivitat amb una disminució general dels costos derivats de la insularitat i amb el foment de la creació de nous sectors d'activitat econòmica, principalment a l'àmbit de les noves tecnologies, que impliquin la desconcentració de l'activitat econòmica". Segons el mateix document aquest objectiu es pot aconseguir bé fomentant la despesa pública bé potenciant, mitjançant mesures fiscals, que "d'una manera moderada i flexible, el sector privat de l'economia que assumirà com a propis tals objectius".

PROPOSTES PER A UN CANVI

Les mesures, d'acord amb l'esquema adjunt, afecten tant els impostos directes com els indirectes, en el primer cas l'IRPF i l'impost sobre societats per incentivar la inversió interna i estrangera. S'articulen uns denominats Centres d'Inversió i Coordinació d'Activitats i afavoreix l'accés de tecnologies innovadores. Destaca, particularment, el foment de les inversions que afecten el futur Parc Balear d'Innovació Tecnològica (el parc BIT), així com una sèrie d'incentius per a les societats que s'instal·lin a les zones aeroportuàries. Finalment es regulen algunes exempcions sobre l'impost de successions i donacions amb la intenció de preservar la continuïtat del teixit empresarial i la pròpia continuïtat de les empreses.

MÉS DESCOMPTES EN EL TRANSPORT

Quant a les propostes sobre els impostos indirectes es pretén una reducció de la despesa de determinats béns escassos a les Illes Balears, fonamentalment relacionats amb la potabilització i amb el subministrament d'aigua, reduccions de les tarifes aèries i marítimes tant de passatgers com de mercaderies i dels tipus aplicables als serveis de telecomunicacions. Igualment el projecte considera el turisme com a activitat exportadora i preveu tractaments especials d'IVA.

FONS D'INSULARITAT

El document presentat pel Govern al Parlament balear és de 55 pàgines, que cobreixen l'ample marc que es pot contemplar a l'esquema o guia del règim especial que va oferir la conselleria d'Economia als mitjans de comunicació i que es reproduïx en aquestes pàgines. En qualsevol cas, i com a darrera part del resum, cal destacar la creació d'un "fons d'insularitat", fonamentat de manera especial per aportacions estatals, i que serà gestionat per la Comunitat autònoma. L'objectiu d'aquest fons és, entre molts d'altres, la inversió en infraestructures (carreteres, per exemple) així com el manteniment, conservació i protecció de les àrees declarades d'interès natural. La previsió és que aquest fons no sigui inferior a la mitjana de les inversions que l'Estat fa a altres comunitats.

Aquest és el bessó, la filosofia d'un projecte que, sens dubte, serà polèmic entre els que el consideren excessiu en les seves reivindicacions i els que, com l'economista Miquel Alenyar en aquest mateix número d'ONA, el consideren "un projecte de mínims". Sigui com sigui la consciència sobre la necessitat d'un instrument que permeti modificar el model econòmic de les Illes Balears és ja pràcticament unànime, si bé les discrepàncies se centren sobre el tipus

El Govern presenta la proposta de règim especial i demana el consens

d'eina a emprar i, sobretot, en el programa polític paral·lel: és a dir, en definitiva, sobre la força o forces polítiques que han de planificar i que han dur a terme aquest canvi. Una qüestió, aquesta, sobre la qual enguany mateix n'hauran de parlar les urnes ■

Les principals xifres de la proposta

El règim especial per a les Illes Balears, si s'aprova tal com l'ha proposat el Govern balear, suposaria una minva dels ingressos fiscals de l'Estat de 25.000 milions de pessetes, però aquesta quantitat només és entre una quarta i una sisena part del superàvit que té la hisenda central en relació a l'arxipèlag. Endemés, a mig termini -devers cinc anys segons els càlculs de la conselleria d'Economia- l'augment d'ingressos que provocaria una major activitat econòmica sobrepassaria ja la reducció inicial.

Quant a mesures concretes, cal destacar:

IVA: Hoteleria, discoteques i sales de festa	7 %
Restauració	4 %
Telecomunicacions	4 %
Transports aeris i marítimes	4 %
Depuració, potabilització i subministrament d'aigua	0 %

TRANSPORT: Descomptes per a residents	33 %
Mercaderies: Mallorca-Península	20 %
Menorca-Península	25 %
Eivissa-Península	25 %
Inter-illes	25 %

SÒL RÚSTIC: Els ajuntaments podran superar els tipus de l'Impost sobre Béns Immobles per a noves construccions en sòl rústic quan hi hagi sòl disponible a zones urbanes.

AEROPORTS: Zones de benefici fiscal per a empreses aeronàutiques

PARC BIT : Fiscalitat reduïda

I, en general, s'estableixen incentius fiscals per a les noves tecnologies, per a la indústria, per a l'agricultura tradicional i per a promocions turístiques ■

Miquel Alenyar: "En els moments d'expansió és quan es cometen els errors"

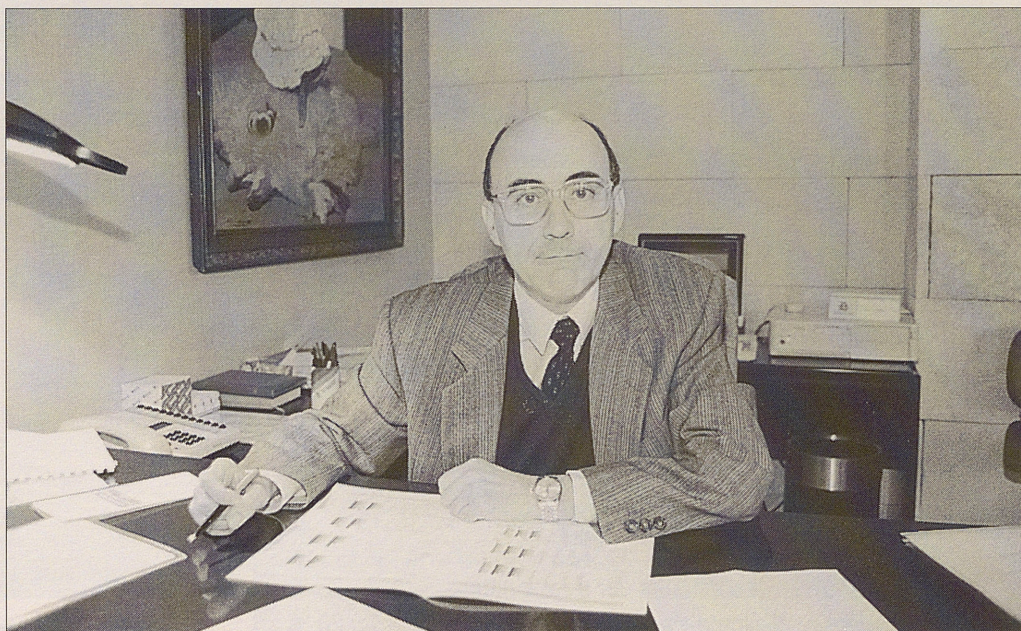
L'economista adverteix dels perills que suposa no protegir el medi natural i no ordenar adequadament el territori quan l'interior de Mallorca és objecte d'una pressió urbanística mai no vista fins ara. Alenyar aposta per diversificar l'economia dins d'un espai d'oci de qualitat, la qual cosa és possible amb un règim econòmic i fiscal especial.

Sebastià Verd

Des de fa anys, més de vint, les intervencions de l'economista Miquel Alenyar a la presentació de l'evolució econòmica anual de les Illes Balears que fa Banca Catalana i Sa Nostra són seguides amb expectació. La d'enguany ha estat una d'aquestes declaracions de principis que marquen època, perquè ha constatat que després d'una etapa de crisi, l'economia de les Illes s'ha aixecat amb força i que una nova onada expansiva ens planteja de bell nou seriosos dubtes sobre la capacitat de reacció de la nostra classe política i empresarial. El moment és especialment difícil i alhora esperançador per replantejar-se moltes coses, per definir un model econòmic més equilibrat que no el vigent, però també

d'expansió. Si més no les empreses capdavanteres han entrat ja en aquesta fase expansiva. Aleshores, constatat això, s'imposa avisar que és ara quan més perill hi ha de cometre errors importants a causa, justament, de l'eufòria que provoca la situació. Els errors no solen ser propis d'èpoques de crisi o de recessió, quan els inversors es comporten de manera més conservadora, com ho demostra la nostra pròpia història. Els anys cinquanta i seixanta, o els anys vuitanta, després de la crisi del petroli, va ser quan més errors es varen fer a Mallorca: zones turístiques mal dissenyades i massificades, poc apropiades per als serveis d'oci actuals, com és el cas de Palmanova, Magaluf, Peguera, Cala d'Or, Can Picafort i, sobretot, la platja de Palma. Això fa que ara sigui molt difícil tornar enrera i reestructurar de bell nou el producte turístic en un producte de qualitat. Fins i tot cal dir que molts d'errors són d'impossible solució. Per això és que ara, quan iniciam una nova expansió, hem de saber anar més en compte que mai, perquè, endemés, ara tenim una experiència de trenta o trenta-cinc anys que abans no teníem. No podem caure, per tant, en els paranys que aquest present difícil ens té preparats. Hem d'actuar amb seny, amb una visió clara que la protecció del medi natural, del medi ambient, és fonamental per mantenir la qualitat del servei turístic i que, per altra banda, l'ordenació del territori, que fins ara ha estat absolutament anàrquica, necessita d'un pla director territorial que estableixi un nou model urbanístic. Però, lamentablement, no sembla que anem per aquest camí.

AL MARGE DE LES IDEOLOGIES

Miquel Alenyar

suposa redescobrir el perill de caure en nous errors. La massificació de la costa -diu- pot arribar a l'espai rural de l'interior. Miquel Alenyar fa una crida al seny i a la protecció del medi natural per no repetir, precisament, els errors del passat.

-A l'acte de presentació de "l'Evolució Econòmica" després d'analitzar les principals dades econòmiques de l'any passat, de les quals es dedueix que les Illes Balears han entrat en una nova fase expansiva, vostè va dir que s'ha d'anar molt en compte, perquè era en aquests moments d'expansió quan més errors es cometien i que els errors sempre es paguen. Què va voler dir? Era necessària aquesta advertència?

-El que vaig voler dir és que 1994 ha marcat el trànsit des d'una etapa de recuperació, que ja era evident a finals de 1993, a una

-I això no obstant, després de la seva intervenció, el president de Sa Nostra i el conseller d'Economia insistiren en el mateix raonament, és a dir, avisar que cal ser prudents i no cometre nous desbarats econòmics. Era una qüestió preparada o simple coincidència?

-És que la meua advertència s'imposa per si mateixa, no és cap qüestió ideològica, ni sols cap judici de valor. La competitivitat de la nostra producció turística necessita aquestes condicions de protecció i de racionalització de l'ús del medi natural, la qual cosa fa que avui hi pugui haver un consens que tal vegada fa només uns anys era impossible.

-Però deixant de banda unes persones concretes, creu de veritat que la classe empresarial o els polítics, el Govern, els consells, els ajuntaments... estan disposats a canviar les seves actituds davant el territori?

-El que és ben cert és que hi ha una majoria social que veu clarament que s'ha d'anar per aquí. És una majoria amb un pes important a la nostra societat i això farà que més prest o més tard s'acabi imposant el seu criteri. Necessitam un pla director i una disciplina urbanística rigorosa. I mentre això no sigui així correm el perill de continuar cometent errors importants i, el que és pitjor, irreversibles. És el cas de l'interior de l'illa, un espai rural sobre el qual hi ha ara mateix una forta pressió. La venda de possessions a estrangers, sobretot a inversors alemanys, ja quasi ha deixat de ser notícia. I aquest és un fet que ens agafa pràcticament desprevinguts perquè implica un canvi d'ús territorial de conseqüències imprevisibles, perquè significa passar del servei agrícola a serveis exclusivament d'oci, amb la qual cosa ni nosaltres ni ningú no hi té gaire experiència. I en aquest context molt em tem que els ajuntaments no tenen força suficient per mantenir la

disciplina urbanística que les dimensions del problema requereix.

UN CANVI SENSE PRECEDENTS

-Per què diu que no tenim experiència en aquest camp?

-Perquè és així: fins ara el nostre model turístic era només de sol i platja. L'espai rural no s'havia vist afectat o, si més no, no massivament com hi ha evidents indicis que pot passar ara i en els pròxims anys. No hi ha experiències de com transformar un espai, que és més del noranta per cent de Mallorca, en un territori destinat exclusivament a l'oci. Se'ns ha obert un nou front davant els nostres ulls i no hauríem de cometre errors semblants als que ja cometérem a la primera línia, a la vorera de la mar, en casos tan concrets i tan flagrants com els que he comentat abans.

ORDENACIÓ TERRITORIAL VERSUS LLIBERTAT DE MERCAT

-La polèmica suscitada entorn de la compra de possessions per estrangers no creu que ens pot dur cap a un anti-estrangerisme que, segurament, és fora de temps i desmesurat, atesa la nostra història recent?

-Jo crec que suscitar la polèmica és un fet positiu, encara que la reacció de la societat mallorquina hagi estat decebedora. No s'ha produït una reflexió sobre les coordenades entre les quals es mou el problema, sinó una presa de posició sobre mesures que no tenen res a veure amb la qüestió. Uns han apostat tot d'una per reclamar la llibertat de mercat, perquè el capital, estranger o no, es pugui moure lliurement, mentre que d'altres han parlat de posar entrebancs amb referència a legislacions com la danesa respecte dels capitals alemanys. Però jo no crec que la polèmica s'hagi de plantejar entre ser partidaris d'una o altra cosa, sinó en termes més pràctics: quina és la política urbanística?, quin és el model urbanístic que hem d'adoptar i aplicar perquè aquest fet que avui es produeix no desbarati el nostre espai interior i no perjudiqui la nostra capacitat futura de produir serveis d'oci de qualitat?

-El fet és que les Illes Balears hauran registrat el 1994 un creixement espectacular, entorn del set per cent segons totes les previsions. És possible créixer d'aquesta manera. És positiu o el risc d'accentuar els desequilibris interiors és superior als beneficis de la recuperació?

-Cal dir que aquest creixement que, en certa mesura pot semblar desmesurat, ve donat pel fet d'haver passat un llarg període de crisi profunda amb uns creixements de 0'2, 0'3... Per tant, tan aviat com les circumstàncies externes han permès que l'economia recuperés el seu pols ho ha fet amb una certa rapidesa, però això no vol dir que el creixement de 1994 sigui el preludi de taxes de creixement d'aquest ordre en anys successius. Molt probablement enguany la taxa de creixement serà inferior al set per cent, tot i que segurament tornarà a ser una taxa important. Dit això, el que podríem afegir és que per al bon govern d'aquestes illes és desitjable que les taxes de creixement no superin el 4 o el 4'5 per cent anual acumulatiu. Creixements més grans, si es repeteixen, donaran lloc a errors i a desequilibris que no són convenients.

A FAVOR D'UN RÈGIM ESPECIAL

-Nova etapa expansiva, però nous controls socials per evitar errors i acumulació de desequilibris. En aquest context, quin paper pot jugar un règim especial per a les Illes Balears?

-La insularitat és un tema sobre el qual se n'ha parlat molt i durant molts d'anys. L'any 1973, Pere Costa va publicar el primer treball per encàrrec de l'Ajuntament de Palma i la Cambra de Comerç. L'any 1982 el Consell General Interinsular em va encarregar un altre estudi, que va ser publicat dos anys després per Sa Nostra. Fa cinc o sis anys la Cambra de Comerç edità un altre estudi fet per Esteve Bardolet. Els tres estudis, matisos a part, posen de manifest que no hi ha raons per dubtar de l'existència d'un cost d'insularitat que perjudica el sistema productiu i que, per tant, permet demanar un tractament fiscal diferenciat respecte del continent perquè les empreses de les Illes es puguin moure en una igualtat de condicions i ser, en conseqüència, competitives respecte de les continentals. En aquest sentit crec que el règim proposat pel Govern és un règim de mínims que si aconsegueix un consens polític haurà marcat una fita històrica, perquè al capdavant el que es pretén aconseguir és mantenir una diversificació de l'economia, amb el manteniment de la indústria tradicional i, també, d'una ampliació d'aquesta diversificació amb la incorporació de noves activitats de caràcter terciari o quaternari que, si troben facilitats, poden ser incorporades molt bé a un espai de producció de serveis d'oci com, en definitiva, és el nostre ■

Llum verda a la incineradora

El Parlament balear, amb els vots de populars i socialistes, donà llum verda a la continuació de les obres de la incineradora de residus sòlids que l'empresa TIRME construeix a Son Reus. Els grups majoritaris del legislatiu rebutjaren, per tant, la iniciativa popular que la Plataforma contra la incineradora havia presentat amb el suport de 34.000 signatures. PP i PSOE creuen necessària la incineració per resoldre el problema d'acumulació de fems que pateix Mallorca, més de tres-centes mil tones anuals, tal com s'informà al número 18 d'ONA dedicat monogràficament a aquesta problemàtica.

La plataforma, que compta amb el suport parlamentari del PSM, argumenta la seva oposició en la perillositat d'un sistema d'eliminació de residus que allibera dioxines. Els arguments a favor de continuar les obres es fonamenten en la manca d'alternatives reals a la incineració per tractar la major part dels fems que es produeixen a l'illa, atès que és impossible, segons exposaren, universalitzar la recollida selectiva i el posterior reciclatge.

Per la seva banda, TIRME assegura que les condicions tècniques del projecte redueixen el màxim de contaminació i que aquesta, en qualsevol cas, no suposa cap perill per a la salut de la població mallorquina. En canvi, Greenpeace -que de bell nou va emprar el seu vaixell insignia a la Mediterrània per donar suport a la campanya anti-incineradores- insisteix amb els informes que denuncien les dioxines com un dels pitjors verins i agents cancerígens que es coneixen en el món ■

Quan els deus es desferen de Brokerval

Gina Garcías

Probablement cap dels 150 inversionistes que l'any passat havien dipositat els seus estalvis -blancs i negres- a l'agència de valors beneïda pel president del Govern balear el dia de la seva presentació pública tres anys abans, no haurien pogut imaginar que els seus doblers s'esfumarien en les mans del que havia estat qualificat com a model de gestor per a la salvació de l'economia de les Illes.

Gabriel Cañellas ha reconegut després que va ser una valoració desafortunada, la que va fer sobre Francesc Berga, un dels homes amb major capacitat de persuasió econòmico-financera

Francesc Berga

de les Illes, ara reclòs a la presó de Palma des del 15 de novembre passat, quan la policia el transportà des d'un amarg però daurat exili a Panamà, a les cel·les de la carretera de Sóller, sense donar-li l'oportunitat ni de passar per ca seva.

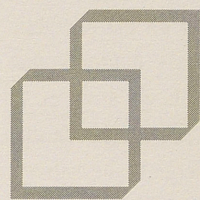
Berga perdé la dignitat el darrer dia de juny del 94, quan fugí com un lladre al país caribeny en saber que tres dels seus socis l'havien denunciat en detectar els primers indicis del frau.

Després, més magre, més escàs i blanc de cabells, el rostre de Francesc Berga ha anat perdent també la invulnerabilitat gestual dels triomfadors, a força de ser torpedejat sense pietat per les càmeres cada vegada que era citat al jutjat. Amb ell, altres cinc persones han compartit la quàdruple inculpció d'apropiació indeguda, falsetat documental, estafa i frau fiscal. Són els seus socis Guillem Coll -president de Brokerval-, Francesc Tous -conseller-, Ferran Mulet -director d'inversions-, Jaume Lerín -director del departament comercial- i Miquel Seguí, cap de comptabilitat de l'agència de valors.

Brokerval ha estat, com cap altre en molts d'anys, reiterat tema de portada informativa. I és que, més enllà de la morbositat que des del principi dels temps ha provocat sempre a la gent veure caure els poderosos, és la història d'un forat de 600 milions de pessetes esfumades en pocs mesos a les mans del que altre temps marejava els seus clients amb rèdits de pel·lícula. És també l'empresa que pressumptament ha mogut més de 3.000 milions de pessetes negres i un dels nus de la xarxa que, a tota Espanya, pot haver amagat a Hisenda altres 200 mil milions de pessetes de dubtosa procedència. Brokerval és, també, la llengada més escandalosa, fins ara, de la filosofia de l'especulació i del "pelotazo", del joc d'influències, de l'oportunisme que a les Balears ha proporcionat tanta lluentor a alguns llinatges mediocres.

Els instructors judicials, coordinats amb la Brigada Econòmica de la Policia Nacional, lluiten per no ofegar-se al marasme de noms i dades, ramificacions i implicacions del sumari Brokerval, i tracten d'ordenar les investigacions en fases. No obrir un flanc fins haver-se'n aclarit un altre. Primer es va esbrinar la llista de clients perjudicats, la qual cosa provocà curiosament una paral·lela allau d'espontànies declaracions complementàries davant l'Agència Tributària del ministeri d'Hisenda. I mentre es revisava dada a dada la comptabilitat de Brokerval, altres notícies anaven sortint, escandalitzant la gent, engrossant el sumari: S'ha sabut que Francesc Berga utilitzà 90 milions de l'herència que el pintor Torrens Lladó havia deixat al seu fill de 4 anys -de la qual Berga era l'apoderat- per pagar part d'un deute de 200 milions de pessetes a un dels seus clients més ben cuidats: la Universitat balear. Els fets s'encadenaven. Les sospites lligaven noms respectables. El Rector de la Universitat va destituir el que havia estat gerent de la institució durant 17 anys, el centrista Lluís Pinya, que havia compatibilitzat secretament durant dos anys el seu càrrec amb el de membre del Consell d'administració de Brokerval. La Policia Econòmica investigà els comptes d'Antoni Quart -soci i amic comú de Berga i de Gabriel Cañellas- i detectà que la seva empresa comprà presumptament factures falses per valor de centenars de milions de pessetes per justificar descalabrants pèrdues en la construcció del túnel de Sóller, una obra que presumptament s'ha beneficiat d'ocults favors de Brokerval i també dels favors del Govern balear. La trama esquitxà també institucions venerables, com La Caixa de les Balears "Sa Nostra", i obligà el Consell d'Administració de l'entitat a enviar a la Fiscalia, al Banc d'Espanya i a la Conselleria d'Economia, els documents de la compra a la societat "Palma Uno", regida per Francesc Berga, Francesc Tous i Guillem Coll, d'un solar a Son Fuster on instal·lar la nova seu per un preu sis vegades més car que el que Tabacalera pagà per un solar veí de les mateixes dimensions. I inclou altres aventures immobiliari-financeres de final incert, com la promoció de les anomenades "Cases de Bendinat". El sumari creix dia a dia. Honorables membres de la classe triomfant ja no són estalvis.

Perquè Brokerval és el nom d'un "pufo" de dimensions encara no absolutament delimitades que va rebentar per una mala conjuntura econòmica, és un "culebrón" psiquiàtrico-sentimental i financer on tots els clixés han acabat transtornats. És la demostració que tres dies d'estada als carabossos igualen totes les classes socials fins als límits de la més acusada indigència estètica. És la constatació de la feblesa del llenguatge, de la confusió de les etiquetes, on paraules com líder, assessor financer o fins i tot amic poden significar també embaucador, usurer o subjecte sense escrúpols ■

FUNDESCOOP

FUNDACIÓN
PARA
EL DESARROLLO
DEL COOPERATIVISMO
Y LA
ECONOMÍA SOCIAL

Estalviar energia, entre la necessitat i l'increment de la demanda

El conseller d'Indústria, Cristòfol Triay; el director general de GESA, Miquel Pocoví i el coordinador de temes energètics de Greenpeace, Carlos Bravo, participaren en una taula rodona organitzada per Fundescoop i ONA al Club DM. Tots estan d'acord que s'ha d'estalviar energia, però discrepen sobre les fórmules.

No hi ha dubte: s'ha d'estalviar energia. El consum actual és preocupant, però els avanços tecnològics i sobretot -en el cas de les Illes Balears- els nous electrodomèstics, com és l'aire condicionat, n'han disparat el consum. L'economia de les Illes ha entrat en una nova fase expansiva que ha començat, precisament, amb una acceleració del consum elèctric. La conselleria d'Indústria del Govern balear i la companyia subministradora d'energia elèctrica, GESA, pensen que aviat serà necessària una nova central de producció, que per a GESA hauria de ser s'Estalella. Els ecologistes discrepen, perquè pensen que hi ha polítiques d'estalvi alternatives que poden fer possible fins i tot una reducció del consum, és a dir, que poden evitar aquesta nova central, sense haver de renunciar a cap dels avantatges que proporciona la nova tecnologia. N'hi ha prou, per exemple, a millorar l'eficàcia dels aparells, és a dir, estalviant energia. L'estalvi és, per tant, l'únic punt de coincidència que uneix la conselleria d'Indústria, GESA i Greenpeace, segons es va posar de manifest a una taula rodona celebrada al Club DM per iniciativa de **FUNDESCOOP** i **ONA**.

Hi assistiren el conseller, Cristòfol Triay; el director general de GESA, Miquel Pocoví i el coordinador de les campanyes sobre energies alternatives de Greenpeace, Carlos Bravo. Va ser un debat sense crispacions, on cada un dels ponents exposà els punts de vista d'acord amb els seus plantejaments polítics, empresarials o ecologistes. La necessitat d'estalviar energia, d'altra banda, no ve motivada únicament i exclusiva per la factura dels combustibles sinó per motius clarament mediambientals, entre els quals s'hi compta l'impacte que causen les instal·lacions de producció energètica sobre el territori, però, sobretot, per un principi de solidaritat internacional. La producció d'energia elèctrica que es fa a les Illes Balears pot semblar insignificant en relació a la resta del món, però a pesar d'això contribueix de manera indiscutible a l'acumulació de CO₂ a l'atmosfera i, en conseqüència, a l'efecte hivernacle.

MIQUEL POCOVÍ: "LA DEMANDA ES DISPARA DE BELL NOU"

El tema central de la taula rodona era «les necessitats energètiques per a la reactivació econòmica» i el director general de GESA, Miquel Pocoví, inicià la seva intervenció referint-se concretament a aquest punt: "El consum elèctric -va dir- és un excel·lent indicador de l'activitat econòmica d'un país i, per tant, s'incrementa d'acord amb el nou impuls que registra l'economia de les Illes". En aquest sentit aportà dades concretes: durant 1992 i 1993, que va ser un bienni marcat per la crisi, el creixement de la demanda es va situar des d'un 0'8 per cent fins a un 2'3. Mai no va ser negatiu, però passà d'una quasi estabilització a un augment considerable tot d'una que l'activitat econòmica començà a bellugar-se de bell nou a finals de 1993. I com cal imaginar, segons el responsable de GESA, el començament

d'un nou període d'expansió també es va evidenciar tot d'una a la demanda elèctrica, com ho demostra que 1994 ha enregistrat una mitjana de 5'2 per cent d'increment.

Però el que resulta preocupant no és només l'increment de l'any que acabam de passar, sinó les grans possibilitats que aquest índex superior al cinc per cent es mantengui i, fins i tot, pugui créixer més. Hi ha circumstàncies que ho fan pensar, com són ara la millora de l'oferta hotelera amb la incorporació de l'aire condicionat, la informatització de gairebé tots els processos productius, els nous electrodomèstics que s'incorporen a les llars i, de manera molt particular, la incorporació a la societat mallorquina d'infraestructures de gran consum energètic com són les potabilitzadores d'aigua i el nou aeroport.

Segons Pocoví la tendència natural és d'un increment mitjà anual del 3 al 4'5 per cent i això fa que la necessitat d'una nova central sigui inevitable. El director general de GESA recordà que l'energia de les Illes no és primària, sinó de transformació, atès que no compten ni amb recursos hidràulics ni, evidentment, nuclears, sinó només amb centrals tèrmiques que, a pesar de les mesures de control adoptades, emeten CO₂, a més de suposar un impacte visual important, la qual cosa fa que la seva ubicació sigui difícil perquè sempre són rebutjades pels veïns.

Miquel Pocoví afirmà que som davant un cas d'esquizofrènia: "la creixent demanda de qualitat de vida fa que es consumeixi més i més energia, però al mateix temps de cada vegada som més sensibles davant els problemes del medi ambient. No volem renunciar als avantatges de l'energia elèctrica, però en rebutjam les servituds". Per al responsable de GESA no queda més remei que anar cap a un "desenvolupament sostenible" que en el camp de la producció s'ha d'orientar cap a la maximització dels rendiments, la reducció de les emissions, les millores tecnològiques i a un major protagonisme de les energies renovables. I, per l'altra banda, en el camp de la demanda, la societat ha de prendre consciència que tudam energia,

Les necessitats energètiques davant la reactivació econòmica.

que només s'ha d'utilitzar l'energia adequada a cada procés, així com recuperar-ne tota la que raonablement sigui recuperable, tot això sense oblidar-se d'introduir l'ús de les anomenades energies alternatives.

"Com a conseqüència de tot això -afirmà- és evident que la humanitat ha de ser conscient que no necessita energia sinó el seu servei, la qual cosa du a pensar que la situació ideal és aconseguir aquest servei amb el mínim d'energia possible, és a dir sense tудар-la".

CRISTÒFOL TRIAY: "CAL SER CONSCIENTS DE LES NECESSITATS"

La segona intervenció correspongué al conseller de Comerç i Indústria, Cristòfol Triay, qui començà dient que la societat havia de ser conscient de les necessitats que implicava voler mantenir un sistema productiu o una determinada qualitat de vida. Sobre les necessitats d'una nova central a Mallorca afirmà que seria innecessària només en el cas que volguéssim un creixement zero, però que com que aquest no era el cas era evident que s'havia d'ampliar la producció, la qual cosa obligava a ser previsors.

Triay informà que el pla energètic del Govern balear contempla la construcció d'una nova central entre els anys 2.000 i 2.002 i que, previsiblement, serà de gas per diversificar l'estructura actual. Segons el conseller aquesta nova instal·lació serà la solució per als pròxims vint anys.

El conseller, que es va mostrar d'acord amb la pràctica totalitat de l'exposició teòrica de Miquel Pocoví, digué que l'elecció de gas a més de significar una diversificació de les fons alimentàries de la producció elèctrica, significava també una reducció de la possible contaminació, perquè el gas és entre un 16 i un 20 per cent manco pol·lucionant que el carbó.

Quant a les possibilitats d'estalvi, Cristòfol Triay, es mostra absolutament favorable, però creu que una política d'estalvi a les Illes Balears no pot ser substitutiu d'una nova central perquè el consum energètic que es registra a la nostra comunitat autònoma és fonamentalment domèstic (l'hoteleria i el consum domèstic no difereixen essencialment). I, a més a més, si parlem de millorar l'oferta hotelera o de reindustrialització, és evident que això suposarà un augment de la demanda.

Quant a la ubicació de la nova central -que implicarà el desmantellament de l'actual de Sant Joan de Déu- l'executiu balear es decanta per un indret, encara no especificat, de la costa sud de Mallorca.

CARLOS BRAVO: "CREIXEMENT ECONÒMIC NO VOL DIR AUGMENT DE CONSUM"

El representant de Greenpeace discrepà de la valoració feta pels altres dos ponents sobre el binomi creixement econòmic-increment de la demanda. Segons Carlos Bravo una i altra cosa no van inexorablement lligades. "La idea que el creixement del PIB ha d'anar acompanyat del creixement del consum és errònia, digué, tal com es va poder comprovar històricament durant les crisis del petroli de 1973 i de 1979, encara que aquest no fos el cas d'Espanya, on es continuaren malgastant els recursos". Bravo explicà que la major part de països occidentals aplicaren polítiques d'estalvi energètic quan el petroli pujà de preu, la qual cosa va permetre consumir menys al mateix temps que el PIB continuava creixent i al mateix temps demostrà que els governs i les grans companyies elèctriques es mouen per interessos econòmics.

A Espanya no s'aplicaren mesures d'estalvi, sinó un pla energètic megalòman fonamentat en una xarxa de centrals nuclears que atemptava contra tota lògica ecologista i que, passats els anys, es va haver de revisar. La reacció espanyola davant la crisi energètica mai no va ser invertir en programes d'estalvi o d'energies alternatives. En aquest país tal cosa era i continua essent impensable. Hi ha una mala planificació que fins i tot arriba als nostres dies, a la dècada dels noranta, com ho demostra, segons Bravo, el fet que el Pla Energètic Nacional estimava l'any 1991 que el creixement seria d'un 3'5 per cent anual constant, una previsió que ja l'any següent no es va complir. Les previsions de creixement de la demanda es varen inflar per afavorir els interessos de les elèctriques i per justificar les inversions en noves centrals.

Greenpeace creu que la política energètica espanyola comet importants errors, com és l'esmentat enfocament de la demanda, que és, en el parer dels ecologistes, desproporcionat i injustificat. "El primer que ens hauríem de demanar és -diu Bravo- quins serveis cal satisfer de veritat i de quina manera es pot fer, per eliminar allò que sigui superflu i allò que consumeixi més energia de la necessària per a la seva utilitat". En aquest sentit s'insisteix en una planificació dels recursos fonamentada en l'estalvi i en l'eficàcia. Segons el representant del grup ecologista gran part de l'energia elèctrica es perd a causa de maquinària o electrodomèstics d'escassa eficiència, és a dir, que consumeixen molt més del que produeixen.

Carlos Bravo finalitza la seva intervenció tot assegurant que si a les Illes Balears s'aplicava una política d'estalvi energètic la nova central, tant si és a l'Estalella com a qualsevol altre indret de Mallorca, no seria necessària. Segons el seu parer és desproporcionat pensar que el problema dels aires condicionats només es pot resoldre amb una nova central, perquè a Califòrnia, per exemple, ja s'aconsegueix controlar l'augment de la demanda sense necessitat d'incrementar la producció amb noves centrals a pesar que la indústria i la població no han deixat de créixer.

ESTALVI I ENERGIES ALTERNATIVES

La polèmica sobre la possibilitat d'estalviar consum energètic en plena reactivació econòmica es perllongà, després, en successius torns de rèplica, tant per part dels ponents com del públic. Els ecologistes abonaren la creença que l'administració ha d'ajudar a la implantació d'energies alternatives. Bravo recordà que, fins i tot, les companyies elèctriques ja poden recuperar per llei, i via tarifa, les inversions que fan en aquest sentit, però que malgrat això no s'avança. Pocoví replicà que les Balears són a l'avantguarda de l'Estat en instal·lació de col·lectors solars a hotels, per exemple, encara que s'estigui molt enfora d'aconseguir la instal·lació en el cent per cent de la planta hotelera. Segons el director general de GESA el principal problema de les Illes Balears per estalviar energia és un consum essencialment domèstic, més del seixanta per cent, la qual cosa fa que l'estalvi s'estavelli amb els hàbits dels consumidors que no milloren l'eficàcia de l'enllumenat de les seves cases perquè al capdavant l'estalvi de doblers és escàs.

Tant Miquel Pocoví com el conseller Triay coincidiren a afirmar que no es podien extrapolar situacions que ni pel seu desenvolupament econòmic ni per les seves dimensions geogràfiques i de demografia no tenen comparança possible amb les Illes Balears, com és el cas exposat de Califòrnia, on, a més a més, el consum -quan s'iniciaren les polítiques d'estalvi- era molt superior a l'actual del nostre arxipèlag. Segons el representant de Greenpeace no és necessari esperar a tудар energia o a tenir grans consums per poder començar a estalviar-ne ■